

שכיבי ניצוצי אור
במעלת שגב

פרשת עקב

המיוחד בה או
בחלקים ממנה
לצד דברי הסה"ק
בפרשה על
קדושת הזמן
מענינא דיומא

קדושתה השפעותיה
לדורות ורוממותה.

העיד רבי שמעון
בן אלעזר משום רבי שמעון בן חנניא כל הקורא
פסוק בזמנו מביא טובה לעולם. (סנהדרין קא)

כח הפרשה * על עמך ברכותיך * פרשת ארץ
ישראל * טו' באב לקראת ימי הרצון *
זמן קבלת לוחות שניות * מראשית השנה *
כי הוא הנותן לך כח * פרשת היראה * למען ירבו
ימיכם * ובא הלוי
ברכת המזון * עוד ענינים * עקב ענוה *
שבעא דנחמתא

לעי"נ

הרה"ח

שלמה

פנחס

דובינשטין

נלב"ע

ט' סיון

תש"כ

פרשת עקב

לעי"נ

מרת ציפורה גולדה

בת הרב יעקב יוסף

ת.ג.צ.ב.ה.

פרשות שלפני ראש השנה

יש לשבח השבתות והסדרות קודם ראש השנה, שהסדרות בעצמם פועלים לאדם, ועוזרים אותו, כל סדרה וסדרה לעמל שלה, פרשת 'עקב' פועל לשמוע, ופרשת ראה פועל לראות, ופרשת 'שופטים' פועל להריח ביראת השם, ועל דרך שנאמר (ישעיה יא ג) "לא למראה עיניו ישפוט" רק "והריחו ביראת ה'" וזהו טהרה, וטהרה היא ריח, כמ"ש (סוטה מט.) מיום שבטלה טהרתן של ישראל, נטלה טעם וריח.

¹ ליקוטי הרי"ם, גור, וילך

ואתחנן עקב ראה
כנגד חכמה בינה דעת

שלש בחינות אלו ידיעה, שמיעה, ראייה, הם בחינות חכמה, בינה, דעת. כידוע... ויש לומר אשר נגד זה קורין ג' פרשיות מז' דנחמתא קודם ראש חדש אלול, 'ואתחנן' הוא בחינת ידיעה, על דרך אתה חונן לאדם דעת. ואחר זה והיה עקב 'תשמעון', בחינת שמיעה. ואחר זה 'ראה' אנכי, בחינת ראייה. ובאלול שתוקעין שופר נמשכין אלו הבחינות חכמה בינה דעת, כמ"ש [תהלים יח טז]

אשרי העם 'יודעי' תרועה, גם 'לשמוע' קול שופר, גם וד' עליהם 'יראה' וד' אלקים בשופר יתקע [זכריה ט טו]. הרי ג' בחינות ידיעה ראייה שמיעה. וזה 'ראה' אנכי,

² אמרי נועם ראה אות ב'

¹ וראה בספר דברי שלום לבעל משמרת שלום מקוידנוב שופטים מעין זה, ודבריו הק' בעמקות מעין ביאור לכל הנ"ל: סדר הפרשיות: דברים, ואתחנן, עקב, ראה, כנגד ד' אותיות שם הוי"ה הק', ולאחריהם] שופטים. "דברים" כנגד ה' אחרונה שבשם הוי"ה, מלכות פה דבר ה', על כן יש בה תוכחה, כאם המייסרת את בנה. "ואתחנן" כנגד וא"ו שבשם הוי"ה בחינת חוטם... תמונת וא"ו נשמת רוח חיים באפיו, והוא בחי' זעיר אנפין... על כן יש בה פרשת שמע, וידוע כי ד' פרשיות שבתפילין הם כנגד ד' אותיות של שם הוי"ה ברוך הוא, ופרשת שמע הוא כנגד וא"ו שבשם.

"עקב" "והיה עקב תשמעון" שמיעה באזנים... וכמו שכתוב (ישע' ו) "ובאזניו ישמע ולבבו יבין", וכמו שאיתא בזוהר הקדוש בכמה דוכתי (עי' תיקו"ז קל.) כי אוזן בחינת בינה ה' ראשונה של שם הוי"ה. "ראה" ראייה בעינים, בחינת חכמה כידוע מזוה"ק (תיקונים חדשים דף עג.) על כן העי"ן הוא תמונת יו"ד שבשם.

ופה [דברים] וחוטם [ואתחנן] ואזנים [עקב] ועינים [ראה], הם בחינות נפש, רוח, נשמה, ונשמה לנשמה. וכיון שחשב כל השערים שבראש, אמר שופטים ושופרים תתן לך בכל שעריך", ידוע הפירוש מספרים הקדושים שקאי על שערי הגוף..

² וראה עטרת ישועה אות א' "והיה עקב תשמעון, את המשפטים האלה" כו'. יש לרמז, כי נודע דבין המצרים ניתקנו על ידי התחברות לאלול, ועל ידי תקיעת שופר... והנה נודע דאז בהתאבקות השר עם יעקב אבינו ע"ה, היה על ב' חדשים אלו תמוז אב, ועל זה נאמר "ותקע כף ירך יעקב" (בראשית לב כו)...וזהו "והיה עקב תשמעון", כי הצירוף של חדש אב יוצא מקרא "הסכת ושמע ישראל היום" (דברים כז ט). גם מבואר בספר יצירה (פ"ה ח) שחוש השמיעה הוא נגד חדש אב, על כן 'תשמעון' דייקא, ואז "והיה עקב", שהיתה שליטה

לוחות שניות לחזור ולשנן וסוף שתשמעון

עשרת הדברות נכתבו שני פעמים בתורה, ואחר הפעם השניה הוא פרשת וחייה עקב תשמעון. התורה מרמזת בזה לאדם, איך שצריך להיות זריז לחזור על גרסתו פעם אחר פעם, ולא ילאה ולא יתרפה מלחזור תלמודו... ואז כשיאחוז עצמו בה', התורה מבטיחתו שסוף כל סוף יהא שתשמע ותבין אותה.

וזהו הרמז מפרשת וחייה עקב תשמעון אחר העשרת הדברות דפעם השני, שאם תהפוך בה ותחזור על גרסתה תמיד, יהא הסוף שתשמעון (הובא לקמן ביתר אריכות)
3 אמרי נועם, אמרים, בסוף ספר אהל ישמר וואלבראו

על עמך ברכתך

הפרשה שבה הקב"ה מברך את ישראל,
ובנ"י מברכים את ה'

פרשת עקב היא הפרשה, שבה מברך הקב"ה את בני ישראל, ובני ישראל מברכים את הקב"ה: בהתחלת הפרשה - לאחר ההקדמה ד'והי' עקב תשמעון' - מברך הקב"ה את בני ישראל 'ושמר ה' אלקיך לך גו' ואהבך וברכך והרבך וגו' ונוסף לזה ישנם גם הברכה שבני ישראל מברכים את הקב"ה - 'וברכת את ה' אלקיך גו'

והענין בזה, ידוע שנתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים, ובשביל זה זקוק הקב"ה כביכול לנבראים, כמ"ש "למעשה ידיך תכסוף", כיון שהם אלו שעושים את הדירה לו ית'. ולהעיר גם ממ"ש בפרשתנו: "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך, כי אם ליראה וגו'", ופירש רש"י: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים". וזהו תוכן הברכה שמברכים בני ישראל את הקב"ה - שאכן תהי' להקב"ה דירה בתחתונים.

וענין זה נעשה ע"י הקדמת ברכתו של הקב"ה לבני ישראל, באופן שנותן להם כל המצטרך להם עד כדי שביעה, כמ"ש "ואכלת ושבעת".

כ"ק הגה"ק מליובאוויטש זיע"א עקב תשכ"ז
דבר מלכות עקב תשע"ג⁴

לאומות העולם, על ידי "ותקע כף ירך יעקב" קלקול בעקביים. וזהו "והיה עקב תשמעון", בהחדשים האלה אשר על ידי העקביים שנתקלקלו, "תשמעון את המשפטים האלה" - תוקף הדינים.

אולם "והיה עקב תשמעון", כי יתוקן הדבר, כי הצירוף של חדש תשרי הוא "והיה" היינו, על ידי "והיה" חודש תשרי, ואז "תשמעון את המשפטים האלה" שתשמעון קול שופר הנקרא משפט, כמ"ש "תקעו בחדש כו' משפט לאלקי יעקב" (תהלים פא ד) ויתוקן זאת... וזהו שפירש רש"י ז"ל 'מצוות קלות שאדם דש בעקביו', כי 'קלות' אותיות קולות, היינו מצות שופר מאה קולות. וזהו שאדם דש בעקביו... היינו תקיעת שופר, שאדם דש בעקביו, היינו, שהמצוה נידושה ונעקרה על ידי עקביו, מחשש שמא יעבירונו ד' אמות ברה"ר.

3 ופרשת עקב חל לפי רוב סמוך לט"ו באב, יש להסמיך לזה מ"ש חז"ל (תענית כט) מכאן ואילך מאן דמוסיף יוסיף

4 עי"ש המשך וביאור הדברים: והרי הכוונה בענין השביעה היא, לא רק בנוגע לנפש האלקית, אלא גם בנוגע לנפש הבהמית והגוף, כפשטות הכתוב "ואכלת ושבעת", שהשביעה נרגשת בגוף, כמובן מהחיוב דברכת המזון, ש"מן התורה אינו חייב לברך אחר

שבת פרשת עקב ר"ת שפע

שבת פרשת עקב ר"ת שפע, כי בפרשה זו נאמרו ברכות הכוללים השפעה רבה, ויש בהם עשרה לשונות ברכה, ולא בכדי כללו פסוקים אלו במוצאי שבת ב'ויתן לך' כמ"ש בטור (או"ח סי' רצה) 'ונוהגים לומר פסוקים של ברכה, כדי שיתברכו במעשה ידיהם'. והסדר שפרשת עקב חל אחר ימי המיצרים בסמוך לטו' באב שאמרו צדיקים שאז תחילת ימי הרצון

שמעתי מפי אדמו"ר מביאלא בני ברק

ג' ברכות מלעילא

וכנגדם שלש ברכות על ידינו בברכת המזון

בפדרא זו [עקב] בפרשה ראשונה נאמר בה "ואכלת ושבעת, וברכת את ה' אלוקיך, אשר נתן לך" והוציאו חז"ל (ברכות מח:) הרמז מפסוק זה על השלש ברכות של ברכת המזון, "וברכת" זה ברכת הזן, כו' "על הארץ" זה ברכת הארץ, "הטובה" זה בונה ירושלים...

ויש לומר שנמצא רמז זה גם בהתחלת הפידרא, "והיה עקב תשמעון" שנזכר שם ענין השפעות ג' ברכות האלו מצד השי"ת לישראל, אשר מבח הזה יש בנו היכולת לברך הג' ברכות של המזון, והיינו "ואהבך וברכך" והשני "וברך פרי בטןך וכו', על האדמה אשר נשבע" וגו' והשלישי "ברוך תהיה מכל העמים, וכו' והפיר ה' ממך כל חוליי", ושם נזכרים הכנעות ההיפוך, עד שלא יהיה שום מניעה, ואחרי זה נאמר "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך, על הארץ הטובה אשר נתן לך".

אמרי אמת, לובלין, תרמ"ז

ומשם יבורך בית ישראל

והנה בכל הברכות שמונה והולך מן ושמר לך וגו' עד לא תירא מהם יש צ"ד תיבות וששה פסוקים, בין הכל מאה. לרמז כי ברכה נמשכת בסוד מאה ברכות מאה שערים היוצא מצירוף הזה כנאמר. וגם סופי הפסוקים שבפרשה הזו הראשונה, כולם כך פשוטה. העולה ה' מאות. לרמז המאה ברכות הללו

המזון, אא"כ שבע ממנו, שנאמר "ואכלת ושבעת וברכת" גו'" (ורק מדברי סופרים צריך לברך גם על אכילה שהיא פחות משיעור שביעה).

וממשיך בכתוב: "השמר לך פן תשכח גו'", "פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרך וצאנך ירביון גו' וכל אשר לך ירבה, ורם ללבך ושכחת את ה' אלקיך גו', ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" - אלא "וזכרת את ה' אלקיך גו'",

והיינו, שלא זו בלבד שהברכה שנותן לו הקב"ה בכל המצטרך לו כדי שביעה, אינה מביאה אותו למעמד ומצב ד"וישמן ישורון ויבעט", ואפילו לא לומר "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", אלא באופן שידוע "כי הוא (ה' אלקיך) הנותן לך כח גו'", ובזה נכלל גם שאין זה ענין הקשור עם כחות הטבע, שכאשר זורע בשדה, אזי נעשית הצמיחה כמה פעמים ככה,

וראי' לדבר, שהרי גם הזריעה של הגוי מצמחת - אלא כמאמר הירושלמי: "מאמין בחי העולמים וזורע", והיינו, שהסיבה לכך שיהודי זורע את שדהו היא - בגלל ש"מאמין בחי העולמים", שע"י ברכתו תצמח התבואה (ואילו הצמיחה בשדהו של הגוי היא רק בגלל הצמיחה בשדהו של יהודי, כשם שכללות הבריאה היא "בשביל ישראל שנקראו ראשית").

וכיון שידוע ומכיר בברכת ה' - הרי לא זו בלבד שאינו במעמד ומצב ד"עשיר יענה עזות ח"ו, אלא אדרבה, "כל הקרוב אל ה'.. קמי' יותר הוא יותר בלא ואין ואפס", ולכן הוא מברך את הקב"ה, ופועל שתהי' לו ית' דירה בתחתונים.

הנמשכין ונהרין מה' הראשונה שבשם הויה והיא ה' מאות. וגם הם ה' פסוקים שמסיימין בך. וה' פעמים כ' כפשוטן הוא מאה, לרמז על מאה ברכות, ומשם יבורך בית ישראל לעולם.

באר מים חיים, עקב

בפרשה זו שהיא משיבועא דנחמתא
מזבא גם שר פירותיהם בעולם הזה

כל הז' שבתות הם על כוונה אחת שהשי"ת לא פר אור קדושתו מעלינו בשבתות אלו, ועל כן מביא בפרשה זו שר של עולם הזה ג"כ, כמו "וברך פרי בטנך, דגנך ותירושך ויצהרך" וגו'. אע"ג דמקודם בסוף פרשת ואתחנן כתיב "ושמרת את המצוה ואת החקים ונו" אשר אנכי מצוך היום לעשותם", ודרשו חז"ל, ולמחר לעוה"ב ליטול שכרם, ושכר מצוה בהאי עלמא ליכא. מכל מקום מבואר במשנה א' פ"ק דפאה, דהבאת שלום בין אדם לחבירו וכו', הוא מהדברים שאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז גם כן.

ואם כן מכל שכן בהבאת שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, בז' שבתות אלו שבין ט' באב לר"ה, שפירש הכתוב השכר דעולם הזה גם כן, והם פירות של מצות שבתות ומשפטים שנעשה בט' באב, להביאם למשפט עליון שהוא מלא רחמים וחסדים, שנעשו ישראל בריה חדשה בהם, בזכות ברכה וקדושה עליונה שיש בהשבעה שבתות של נחמתא אלו.

ועל כן מפטירין ותאמר ציון עזבני ה', ואדני-י שכחני, התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה וגו' ואנכי לא אשכחך". שמורה על ר"ה, שאומרים מלכיות זכרונות שופרות, שאין שכחה לפני כסא כבודו, ואף בעת גלות המר הזה. ומהפך המשפטים לטוב לנו כל הימים, עד ביאת הגואל ודי למבין. כי מידת מלכותו אינו פוסק לעולם ועד, עד שיבוא שופר של גאולה שלימה וד"ל.

מדרכי משה, להרה"ק רבי משה מרדכי מפילוב, עקב

מליצה ישירה לפרנסה בריוח

והרחבת הדעת מהרה"ק מפרימישלאן

פן תאכל ושבעת, ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרך וצאנך ירביון, וכסף וזהב ירבה לך, וכל אשר לך ירבה. ורם לבבך ושכחת את ד' אלקיך. אמר [רבי מאיר מפרמישלאן] פעם אחת על זה הכתוב, 'פן' תבחין, רבונו של עולם בדרך זה עם ישראל, לגזור על ישראל גזרות טובות, בראשונה תגזור על כל אחד מישראל פרנסה בהרחבה היינו 'תאכל ושבעת', ואחר כך 'ובתים טובים תבנה וישבת', שיהיה לכל אחד דירה נאה לישב בהן, ואחר כך תגזור שיהיה לכל אחד בקר וצאן לרב, וזה 'צאנך ובקרך ירביון', ואחר כך וכסף וזהב ירבה לך', ואחר כך 'וכל אשר לך ירבה' היינו לגדל כל אחד את בניו, ואז 'ורם לבבך' כי אז יהיה לכל אחד מישראל הרחבת הדעת וגדלות המוחין, 'ושכחת את ד' אלקיך', מלשון 'שכיחא מילתא', פירוש כי אז בהרחבת הדעת יהיה כל אחד מישראל שכיח ומצוי עם ד' אלקיך, לקיים בכל רגע 'שויתי ד' לנגדי תמיד' (תהלים טז, ח).

דברי מאיר השלם עקב

פרשת ארץ ישראל

פרשות אלו – ג' מתנות טובות

כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה, ארץ נחלי מים, עינת ותהמת יצאים בבקעה ובהר". ולקמן פרשת ששי (יא) "כי הארץ [אשר אתה בא שמה לרשתה, לא כארץ מצרים היא אשר יצאתם משם וגו']". ונראה לבאר כי חז"ל אמרו (ברכות ה.) ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל, תורה וארץ ישראל ועולם הבא. ו"תורה" כתוב בפרשת ואתחנן עשרת הדברות ו"שמע", ואחר כך "כי ה' אלהים מביאך אל ארץ טובה" היינו ארץ ישראל, ואחר כך "כי הארץ וגו'" קאי על ארץ החיים עולם הבא, והבן.

דברי שלום קוידנוב, עקב

לשון שמחה משום ב' מתנות טובות תורה וארץ ישראל

ב' סדרות בתורה מתחילים בתיבת 'והיה'. "והיה עקב תשמעון", וכאן כי תבא. וידוע מאמרם ז"ל 'אין והיה אלא שמחה'. וידוע כי עיקר בחינת שמחה הוא, בעת בא הדבר לידי גמר תכלית השלימות. ובזה יש לומר כי ב' אלה רומזים לב' המתנות טובות, מהג' מתנות טובות שניתנו לישראל, שהם תורה וארץ ישראל. "והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה" וגו'. רומז על ענין תורה, כשנשלם האדם בשלימות, כמשמעות "והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה" וגו'. ועל זה נאמר 'והיה לשון שמחה'. "והיה כי תבא" הוא לקדושת ארץ ישראל, כשרואה שנשלם הענין. והוא מצות בכורים... ונאמר עליו "ושמחת בכל הטוב". אמרי אמת, לובלין, כי תבא

סגולה נפלאה

הזכרת הארץ מוליד קדושה

"ושמעת ישראל ושמרת ועשית וגו' כאשר דבר לך ארץ זבת חלב ודבש". המקרא הזה קשי ההבנה, ונראה לי הנה בכל פרשיות הללו, שנה ומשלש בתוכחתיו, ומזכיר ארץ ישראל בכל פרט ופרט, והוא לסגולה נפלאה, כי הזכרת הארץ המקודש מוליד קדושה בלב השומע, כמו בטומאה "ולא ישמע על פיך", וכמו כל האומר רחב רחב (מגילה טו) כן ההיפוך בקדושה, בהזכרת ארץ הקדושה ואנשי קודש. ועיין ריש ספר שפתי ישנים שחבר ספרו בשביל זה, שיזכרו על שפתותם הספרים ויהיה סגולה להתקדש, (הערה: בשער יוסף כתב, דספר זה חיברו הג"מ רבי שבתי, והוא מחבר ספר שפתי חכמים עפירש"י עה"ת, מכונה בס מפראג ב' חלקים כולל שמות המחברים והספרים עד זמנו).

ואמר הקב"ה שכל כך יתקדשו כלל ישראל, שאם ישמע שם ישראל, ישמור ויעשה מצות ה', וזהו "ושמעת ישראל" כלומר אם השמע שם ישראל "ושמעת בקולו" ע"י הזכרת שם ישראל, ומסיים למשל כאשר דבר לך "ארץ זבת חלב ודבש" בכל ענין וענין, כדי שע"י ההזכרה יתוסף לך קדושה, הכא נמי דכוותיה.

⁵ חתם סופר ואתחנן תקצ"א

⁵ וראה עוד בספר חתם סופר (חולין קמב.) כתב, הנה שבת ארץ ישראל זבת חלב ודבש, אם שהוא כפשוטו בלי ספק, מ"מ זה התואר מורה עוד קדושת הארץ ופירותיו, כי הם מולידים קדושה בנפש האוכל אותם, ומוסיף אהבה ודבקות בה', כי התורה הברורה בלי סיג ופסולת

מקדושת ארץ העליונה נשפע קדושה לפירות ארץ ישראל

הלא קדושת הארץ הנשפעת בה, מקדושת הארץ העליונה היא נשפעת גם בפירותיה, שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ, כי על כן הזהיר ואמר בסוף פרשת מסעי (במדבר לה לד) ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל ואמר אם תטמאו את הארץ נמשכת הטומאה גם בפירותיה היונקים ממנה... ועל כן ניחא שאנו מכניסין בברכה זו ונאכל מפריה ונשבע מטובה, כי באכילת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה, ונשבע מטובה.

⁶ ב"ח סימן ר"ח

פרשת עקב שיבא ארץ ישראל

בפרשת עקב, בענין ארץ ישראל, איתא בהמשך אחד שבעה פעמים ארץ, בשבח ארץ ישראל, ונראה לי דהנה יש ז' ארצות, כדאיתא ארץ ארקא תבל וכו', ולזה יש לומר בארץ ישראל כלול מהכל, דזה השבח מא"י וארץ ישראל היא השביעית, וכדאיתא דשביעי משובח,

ונראה לי דזה דיש שבעה ימי שבתא ושבת השביעית, כן ארץ ישראל בארצות, ויש הכל שבעה, וכדא"י בסה"ק, ויש הרבה רמזים בזה מנקודה הפנימית, וזה ארץ אשר ה' אלקיך דורש וכו' דאיתא שעל ידי שדורש וכו' כל הארצות נדרשות, וכו' והבן.

⁷ יכהן פאר, בענדין, עקב

נקרא "דבש וחלב תחת לשונך", כמו הדבש המוציאין מקליפת התמרה, והחלב מוצא מקליפת הנחל שעלי, כן פירות א"י, ולרמז לדבר, זבת חלב ודבש ס"ת אותיות "שבת", כי בכל מאכליה קדושה כמו סעודת שבת, על דרך שאמרו על הלל, כל ימיו אכל לכבוד שבת. עכ"ל וראה לקמן בב"ח.

⁶ ולרגל יומא דהלולא בא' אב של הרה"ק מבעלזא שחל לפי רוב בפרשת עקב נביא בזה מרגניתא טבא מספר בקדושתו של אהרן: שמעתי בשם הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע על מה שאומרים בברכת על המחיה ונברך עליה בקדושה ובטהרה, משא"כ בברכת המזון שאין מזכירים קדושה וטהרה, ואמר דהנה לברכת המזון עושה כל יהודי איזה הכנה, שצריך ליטול ידים קודם הסעודה וכו', (ואפשר להוסיף שעל זה אמרו חז"ל והתקדשתם זה מים ראשונים והייתם קדושים זה מים אחרונים) אך בברכת מעין שלש הרי יכולים לפעמים לאכול בחטיפה חתיכת מזונות, ולכן לאחר שאכל לשובע נפשו, תקנו חז"ל שיאמר עכ"פ בהברכה לאחריה, בקדושה ובטהרה. (מהגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל אבד"ק גולדרס-גרין)

⁷ ויסוד הדברים כבר נמצא במקור קדום יותר הוא רבינו בחיי עקב, שכתב: והיה הענין להזכיר [בפרשת עקב] שש פעמים ארץ, כנגד ששה אקלימין המתפשטין ממנה והשותים מתמציתה, ועל האקלים השביעי הזכיר ארץ הטובה בלשון ידיעה.

וכן דרשו חז"ל שבעה ארצות הן, והכוונה להן שבעה אקלימין שהעולם השפל נחלק בהן, ואקלים השביעי הזה שיבחו דוד ע"ה ואמר: יפה נוף משוש כל הארץ (תהלים מח, ג), כלומר אקלים יפה, כי פירוש נוף אקלים, מלשון הכתוב ביהושע בענין חילוק הארץ (יהושע יז, יא) שלושת הנפת, ותירגם יונתן תלתא פלכין. ומה שהוא בלשון הגרי אקלים, הוא בלשון הקודש נוף, ובכל נוף ונוף יש בו שינוי אויר, לפי מזגו ולפי קירבתו לשמש, ומי שנולד בנוף זה ויצא משם ונכנס בנוף אחר יחלה, אבל ירושלים נוף מזוג וטוב, וכל הנכנס שם מן הנפת היה חזק ובריא ולא יחלה לעולם, ולכן נקרא משוש כל הארץ.

פרשת עקב נקראת

בחציו השני של אב אחר ההמתקה מחסד לרחמים

"והיה עקב תשמעון" וגו'. יבואר במה שכתוב בכתבי האר"י ז"ל, שצירוף הויה של חודש אב יוצא מהפסוק "הנה יד ד' הויה במקנך", חצי חודש כסדר, וחצי חודש שלא כסדר, ושם הויה ביושר רומז לרחמים, ולהיפוך מרומז לדין, לכן חצי חודש הראשון שהצירוף הוא להיפך, הם ימי צער, ומיום חמשה עשר בו שאז הצירוף הוא ישר, הם ימי חסד ורחמים.

והנה פרשת עקב הוא תמיד בחצי חודש האחרון כידוע, וזהו והיה מתחלה ו'ה ואח"כ י-ה, וגם ו'ה' הוא לשון שמחה, שזאת שמחה גדולה שמן ו'ה בחינת דין, נעשה י'ה בחי' חסד ורחמים, ומהחושך יהי' אור, וכאשר תהי' עת כזאת שהרע יתהפך לטוב, אז תדע שהוא עקב, היינו עקבתא דמשיחא, וזמן הגאולה שיזרח אור מהחושך, והרע יהפך ויהי' כולו טוב.

⁸ אמונת ישראל, גרודזינסקי, עקב

מחמשה עשר באב נשים לרווחה

הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט הי"ד זי"ע התבטא ואמר לי: "אין 'חמשה עשר באב' טי איך דעכענן!" [בחמשה עשר באב נשימתי נעשית קלה עלי, והנני מתחיל לנשום לרווחה]. וביאר כוונת דבריו הקדושים על פי הידוע לטועמי מעץ החיים אשר שנים עשר חודשי השנה נמשכין מיב' צירופי הויה ברוך הוא, אשר בכל חודש וחודש מאיר ומופיע בו צירוף אחד מצירופי הויה וכן מתנהג החודש לפי האור והשפע המקבל מצירוף ההוא (באר מים חיים בא יב, א.)... והנה חציו הראשון של חודש אב, הוא כנגד חציו הראשון של צירוף השם "הו" היוצא מהתיבות הסכת ושמע ישראל היום (דברים כז, ט): ומכיון שאותיות וק של השם אינם כסדרן שולטים אז דינים, ולכן נשימתי כבדה וקשה עלי.

אך חציו השני של החודש הוא כנגד חציו השני של צירוף השם ישראל היום, היוצר את צירוף האותיות "יק" שהן כסדרן, לכן שורה בו מידת הרחמים, ואז נעשית נשימתי קלה והנני יכול לנשום לרווחה [עיינן עבודת ישראל לט"ו באב שכתב, וז"ל: וביום חמשה עשר נמתק הדין על ידי הצירוף החצי שם י-ה, והוא נוטריקון יום ה'כיפורים, לרמז כי ט"ו באב ויום הכיפורים הם חד דרגא].

רשומים בשמך מהגה"צ רבי יצחק שלמה אונגר
גאב"ד חוג חת"ס ב"ב זצ"ל עמ' תצ"ד

⁸ אמנם ראה מגן אברהם טריסק דברים ד"ה הנה ערשו: הנה הצירוף של חודש אב יוצא מפסוק "הסכת ושמע ישראל" היום, ובכל שבוע מד' שבועות שבחדש שולט אות אחד, ובשני שבועות הראשונים שולטים שני אותיות ה-ו של "הסכת ושמע שהם למפרע, שמורה על דין, ויש אז שליטת הדינים ח"ו, ומן ט"ו באב מתחיל השני אותיות י-ה של "ישראל" היום שהם כסדרן, שמורה לרחמים, ומתחיל אז הופעת הרחמים לישראל, ואפילו בשני שבועות הראשונים שהצירוף הוא שלא כסדר, שמרמז לדין ח"ו, הוא רק בשבוע הראשונה, שבו הוא אות ה' של "הסכת, אבל בשבוע שניה שבו שולט אות ו', שהיא בחי' המשכה והתקשרות, שממשכת ומקשרת עצמה עם י-ה של "ישראל" היום, ולכן אין שליטת הדינים רק במקצת השבוע, עד אחרי תשעה באב,

"הסכת ושמע ישראל היום". ידוע שהר"ת הם צירוף השם של חודש אב. ור"ת "הסכת ושמע" רומז על חצי חדש הראשון. שאז השראת הדינים שמשרש חצי האחרון של השם הקדוש. ומהפוך. ור"ת "ישראל היום" רומז על חצי השני. שהם הימים שמתחיל ההתחדשות, להיות נמתקים כל הדינים. כמשמעות "ישראל היום". לזה הר"ת י-ה חצי הראשון של השם הקדוש, וישר. ובחודש ניסן צירוף השם הוי"ה כסדר כידוע.

וי"ל גם בזה על רמז דברינו הנ"ל. כי ענין קדושה הראשונה, שבחודש ניסן הוא הכל מצד השי"ת. כידוע שיציאת מצרים היה רק מאתערוותא דלעילא. כי חפץ חסד הוא. ועל זה מורה הוי"ה כסדרו. וחודש אב. חצי הראשון מרמז על ענין הקלקול שהיה מצדנו, לגרום חלילה הדינים של התהפכות הצירוף. וחצי השני מורה על התחלת התיקון והתחדשות מצדנו, מהיום והלאה. כמאמר "ישראל היום". וידוע שעיקר ימי הדינים התחילו ב"ז בתמוז מעת מעשה הפגם. ונמשכים עד עשרה באב.

ואח"כ מתחילין ימי הטהרה מ"ט ימים עד יום ראש השנה. שבהם נטהרו נפשות ישראל מזוהמתם ומהפגמים שעברו עליהם. כמאמר 'תכלה השנה וקללותיה'. וביום ר"ה שהוא יום החמשים. תתחדש השנה לטובה ולברכה ותחל השנה וברכותיה. אמן כן יהי רצון.

תורת אמת לובלין, כי תבא

אחורי ארי – שם של רחמים

וזהו ביאור מאמר חז"ל 'אחורי ארי ולא אחורי אשה'. כי חצי חודש הראשון מכל חודש נקרא פנים, וחצי חודש האחרון נקרא אחור, ואם האדם ממתין בתשובתו עד ימי הסליחות שזהו אחור של אלול, זה לא טוב לו, והנכון הראוי לו שיתחיל בזמן הקבוע להתחלת עשיית התשובה, והוא טו' באב, שזהו אחור של חודש אב, וזהו 'אחורי ארי ולא אחורי אשה' היינו באחור של אב, שהוא מזל אריה יעשה תשובה, ולא באחור של אלול שהוא מזל בתולה כנזכר לעיל.

⁹ תולדות אהרן, זיטומיר, ליקוטים חדשים

לשון שמחה שמתחילין ימי הרצון

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה. כל המפרשי תורה דקדקו על לשון זה, שהוא לשון שמחה, גם על תיבת עקב פרש"י אם המצות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון.

ונראה לי על פי שפירש אדמו"ר הרב המגיד ז"ל מקאזניץ על המשנה [תענית כ"ו] לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב ויזהב"פ, שבהן וכו' ואומרים

⁹ על דרך זה בישמח ישראל בלק אות א': ואולי הפירוש 'אחורי ארי ולא אחורי אשה' (ברכות סא.) כמובא בעבודת ישראל (ט"ו באב, ד"ה בגמרא) לשוב אחורי אב שהוא מזל אריה, ולא אחורי אשה היא אלול שמזלו בתולה, והיינו גם כן כנ"ל שבסוף אב שולט י-ה מהשם, שמרומז לתשובה וכן"ל, והיינו שהזמן מסוגל לתשובה, ובסוף אלול הוא שלא כסדרן המרומז לדין, (ע' לקמן בר"ח אלול אות ב'). וזה באחד באלול ר"ה למעשר בהמה, כמובא בהמגיד הק' הנ"ל (פ' ראה ד"ה עשר), והיינו למה המתין על אחד באלול, מוטב היה לו לשוב בסוף אב ששולט בו צירוף של רחמים מקור הרחמים. (כתי"ק).

בחור שא נא עניך וראה מה אתה בורר לך, ובמתק שפתיו פירש הדבר שמחמשה עשר באב מתחילין ימי הרצון, לתקן כל הדברים והמעשים של כל השנה, ונתקבל לפני המקום, ומטו' באב עד ראש השנה הם מה' ימים, וזה רמזו חז"ל, בחור, הם בני ישראל שהם נבחרים מכל האומות, שא עניך היינו מהחודש מנחם אב שהוא בחינת עינים כמ"ש האר"י ז"ל, צריך האדם לתקן מה שפגם בעינים, ובזה בורר כל ניצוצות קדושים מה שהוריד לעמקי הקליפות, וזה פירוש מה היינו שבמ"ה ימים שמט"ו באב עד ר"ה, אתה בורר לך, תוכל לברר לך מה שפגמת כל השנה. ומה מתקו דבריו לחיך.

ועל זה בנו הקדוש אדמו"ר מ' משה אליקים ז"ל גמר אומר פירוש הגמרא שם, שביום זה ביררו עצים ולא היו מתליעין, כי האדם עץ השדה, והיינו שביירו את עצמם מכל חטא, ועשו תשובה ותיקנו כל הצורך, וזה נקרא מחצדי חקלא ולא הי' חוטאים מיום זה והלאה.

ועי"ז יפורש כאן והיה עקב תשמעון, ועקב הוא לשון סוף, היינו שבסוף השנה יתחיל האדם להיות ממחצדי חקלא כנ"ל, וזה פירוש והיה, שיהיה שמחה, ושמר ה' אלקיך את הברית וגו' היינו שאם אנו עושים כן כנ"ל, ישמור ה' לנו ברית האבות ביום ראש השנה, ויתן לנו כתיבה וחתומה טובה, וכן יהי רצון. זכרון שמואל, אוסטובצא, ויחי

יזכו לכל הברכות האמורות בפרשה

"והיה עקב תשמעון" ... הנה ימי התשובה מתחילין מט"ו באב, וכמובא בקדושת לוי שמט"ו באב עד כ"ה באלול שהוא זמן בריאת העולם הן מ' יום, נגד מ' יום דיצירת הולד, שמכריזין בת פלוני לפלוני, ולזאת מתחילין עוד הימי תשובה מט"ו באב, וכדי שלא יתיאש לב האדם כשיתבונן כי עברה השנה, וימי הדין ממשמשים באים ולא הוכן עוד, כי לא עשה תשובה, ולזאת נתן לנו השי"ת סוף ימי השנה לימי תשובה וחרטה, ויתקבל גם לרצון לפני אדון כל, וכמו שדיבר בקדשו כ"ק אחי אדמו"ר הק' בצחות לשונו, על מה שאנו אומרים 'אם ישוב מיד תקבלו' כמו למשל, בזמן הזה חוטפין הפחורה מיד הפוחרים, כן בימים האלה השי"ת חוטף תשובת ישראל מידם, ונתקבל לרצון,

וזהו הרמז "והיה עקב תשמעון" מלשון סוף, רצה לומר: אם תשמעו ותשובו עכ"פ בסוף ימי השנה, בימי הרחמים והרצון, גם כן תזכו "ישמור לך ה' אלוך את הברית ואת החסד שיתקבל תשובתכם לרצון, ותזכו להשפעות טובות בכל עת, לטובה ולברכה ולחיים.

¹⁰ תפארת שמואל, עקב אות ה'

¹⁰ והנה בדברי ה"קדושת לוי" שהביא דבריו כתב שטו' בשבט וטו' באב, שניהם בבחינת 'ארבעים יום קודם יצירת הולד', ולפלא יצוין חשבוננו הנפלא של בעל ה"אמרי נועם" דז"קוב, בספרו לטו' בשבט, שפרשת עקב נאמרה בטו' בשבט. וכידוע טו' בשבט מכון כנגד טו' באב, מפאת אריכות הלשון לא הבאנום בלשון קדשו, אמנם עיקר תמצית חשבוננו, שמא' שבט שמש החל בו באמירת משנה תורה, ועד פרשת וילך שאמרה בז' אדר יום פטירתו, כמ"ש "בן מאה ועשרים שנה אנכי היום" (דברים לא ב), 'היום מלאו ימי, היום נולדתי והיום אמות', יש 832 פסוקים, ואם נחלקם ל-36 יום שוה בשוה, יצא שאמר בכל יום 23 פסוקים וישארו יתרון 4 פסוקים, ושני אופנים יש איך לחלק את אותם ארבע פסוקים, או להוסיפם בימים שאחרי טו' בשבט ולפי זה יצא שבטו' בשבט אמר משה הפסוקים בפרשת

עקב רומז לסופי תיבות
לרמז על ימי המשפט הקרבים

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה וגו' ידוע צרופי השמות הוי' בכל חודש. והנה הצירוף היוצא מס"ת צריך המתקה, כי מורה גבורה, וצריך המתקה ברחמים, והצירוף של תשרי הוא והיה יוצא מס"ת ויראו אותה שרי פרעה, וזה לפענ"ד רמז הפסוק והיה צירוף של חודש תשרי, עק"ב יוצא מעקב מסופי תיבות, להראות תשמעון המשפטים האלה, ותבינו שימי משפט באים, וצריך לשוב ולתקן, וכשיש דין למטה אין דין למעלה, וזה ושמר י"י אלקיך לך את הברית ואת החדש וגו' ¹¹ יודעי בינה, מהרה"ק רבי אלעזר מלאנצוט, עקב

גם על ידי תשובה כשמגיע טו' באב
יזכה לכל הברכות האמורות בפרשה

טו' באב. "והיה עקב תשמעון, וכו' ושמר ה' לך את הברית", וכו'. הנה הרה"ק מברדיטשוב זלה"ה אמר כי טו' באב הוא התחלת השנה הבאה בתשובה, כי מאז עד כה' אלול שבו נברא העולם, יש ארבעים יום, והוא ע"ד שאחז"ל (סוטה ב.). מ' יום קודם יצירת הולד מכריזין וכו'. עכ"ד. והנה בודאי החכם עיניו בראשו, וכל ימיו בתשובה ומעש"ט, וכו', אבל גם מי שרק כשרואה יום הדין ממשמש ובא, והגיע טו' באב, אז תש כחו מאימת הדין ועושה תשובה, וכו' והיא תשובה פחותה, על זה הבטיחנו הכ' הנז' "והיה עקב [לשון סוף] תשמעון", אפילו כשהתשובה היא בסוף השנה מצד אימת יום הדין, ומחמת זה "תשמעון" ונו' אעפ"כ ושמר ה' אלוך לך וגו'. (בת עין פ' עקב)

¹² אבקות רומלים זמנים אות מזו

עקב המתחילין "כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה, וכו' למטר השמים תשתה מים וכו' עיני ד' אלקיך מה מראשית השנה ועד אחרית שנה", וזה שפיר שיך לטו' בשבט, שיצאו רוב גשמי שנה, או שאמרם לפני טו' בשבט, ולפי זה יצא שבטו' בשבט התחיל בפסוק "ונתתי מטר ארצכם בעתו" שהוא שיך גם כן לטו' בשבט כנ"ל כיון שיצאו בו רוב גשמי שנה.

¹¹ על דרך זה גם בספר אור לשמים, אפטא, עקב: "והיה עקב תשמעון" ... ידוע די"ב צירופי הוי"ה ברוך הוא מרומזים, כל אחד על חודש מחדשי השנה, והצירוף של חודש תשרי הוא 'והיה', ומילת 'עקב' מרומז על חודש אלול שהוא סוף השנה, וזה פירוש 'והיה עקב תשמעון' – שתראה להמשיך הארה וקדושה מראש השנה, שמרומז בחינת 'והיה', תרגיש זאת הקדושה, בסוף השנה שמרומז בתיבת 'עקב'. ולזה אנו רומזים מה שאנו תוקעין בחודש אלול – כדי להמשיך קדושת ראש השנה בחודש אלול. וזה 'ראשית המחשבה' ראש השנה... 'בסוף המעשה' – רומז על חודש אלול סוף השנה.

¹² עוד שם בבת עין: איתא בספר אור המאיר (דרוש לר"ה) בשם המגיד הגדול [ממעזריטש] זלה"ה שאמר על פסוק (קהלת יב א-ב) "וזכור את בוראך" וגו' "עד אשר לא תחשך השמש, והירח, והכוכבים", שמרומז בזה ג' זמנים, "תחשך השמש" מרמז על מי שמקדים לשוב בתשובה שלמה מחמשה עשר באב ואילך, שמאז תש כח השמש, (תענית לא.) כי 'תחשך' אותיות 'תש' 'כח'. "והירח" זה ראש חודש אלול, "והכוכבים" זה הושענא רבא, עיי"ש. וזה נוכל לרמוז גם כן במלת 'עקב', כי עי"ן קו"ף בי"ת במילואו, גימטריא 'תש כח', היינו שצריך להקדים לזכור את בוראו מ"ו באב ואילך, שמאז תש כח השמש.

ועל דרך זה הוא בפנים יפות אמור בשינוי קצת: אחז"ל [תענית לא.] בחמשה עשר באב ודלא מוסיף יסיף, שכבר היא התחלת ימי התשובה, והרמז על זה בקהלת [יב, ב] "עד אשר לא תחשך השמש, והאור והירח והכוכבים, ושבו העבים אחר הגשם", כי השמש ירמז על

"והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה" וגו' (ז, יב). והפדרה הקודמת מפיימת "היום לעשותם", פרשה זאת קורין בחדש אב, ולהבין השייכות זה לזה. ויש לומר על דרך דאיתא בספרים הקדושים (אגרא דכלה דברים) אשר מן חמשה עשר באב נתעורר ההארה מראש השנה, וזה שאמרו (ברכות סא,) 'אחורי ארי ולא אחורי אשה', כי מזל אב ארי, שצריך להתעורר מחדש אב, ולא ימתין על אלול שהוא מזל בתולה, ובחדש אב יתחיל להיות סור מרע ועשה טוב, ואז יתחיל שנה טובה מראש השנה הנקרא היום, כמאמר חז"ל (זוה"ק שמות לב,) "ויהי היום" דא ראש השנה.

וזה מרמז הסמיכות "היום לעשותם", היינו לתקן היום שהוא ראש השנה, לזה נתנה התורה הקדושה עצה "והיה עקב תשמעון", שבסוף השנה מחמשה עשר באב והלאה תשמעון את המשפטים האלה, אז יזכו לשנה טובה. ועיקר הוא שהעבודה תהיה בשמחה ולא בעצבות חס ושלום. וזה שאמר הכתוב "והיה עקב תשמעון", "והיה" רומז לשמחה, כמאמרם ז"ל (בר"ר מב, ג) אין והיה אלא שמחה.

אהבת ישראל, ויזניץ, עקב

לשון שמחה

"והיה עקב תשמעון" וכו'... דהנה לעיל מיניה כתיב "ושמרת את המצוה וכו' היום לעשותם", היינו: 'היום' בכל יום ויום, ולא לדחות המצוה והמשפטים מיום אל יום, ואף על פי כן "והיה" - שמחה תהיה לפניו יתברך שמו "עקב תשמעון את המשפטים האלה" - היינו אם חס וחלילה תתרשלו במצות, ועל כל פנים ב'עקב' היינו בסוף השנה שהוא אלול "תשמעון" וכו'... "ושמרתם ועשיתם אותם", כי אין לך אדם מישראל, שלא יהיו מעוררין אותו בהרהורי תשובה בימים האלה, רק האדם מחויב להתאמץ בדבר, כשרואה שמעוררין אותו מן השמים, יחזיק באותו התעוררות ולא יתרפה, אז אפילו רק ב'עקב תשמעון" וכו' "ושמר ה' אלקיך לך" וכו'.

בני יששכר, אלול מאמר א' אות כ'

13

ט"ו באב, שאחז"ל [תענית לא.] שתש כחה של חמה. והירח רמז על ראש השנה שאמרו חז"ל [ר"ה ח.] שהלבנה מתכסה בו, והאור רומז על יו"ה"כ, וכוכבים רמז על ז' ימי החג שהם כנגד ז' כוכבי לכת שהם שרי האומות, שמקריבין ע' פרים להכניעם, ואמר על זה "ושבו העבים אחר הגשם" שהוא זמן האחרון תפלת הגשם כנ"ל.

וראה בקדושא דסדרא שבת נחמו, שהבאנו עוד מעניני ט"ו באב.

¹³ ועל דרך זה כתב בספרו אגרא דכלה, עקב אות ה': ירמוז עוד "והיה עקב" (דברים ז יב). 'עקב' נקרא חודש אלול שהוא סוף השנה, דמיון ה'עקב' לפרצוף האדם, 'והיה' ירמוז לחודש תשרי שבו צירוף והי' מ'ב' צירופי הויה, והנה אלו ה'ב' חדשים הם ימי תשובה לישראל. וזהו "והיה עקב" תשמעון את המשפטים האלה", דהיינו שני החדשים האלה, דהיינו שני החדשים הנ"ל שתקבלו עליכם לשוב להשי"ת, אזי "ושמרתם ועשיתם אותם" ולא תסורו לסורכם כנ"ל.

וזה ירמוז "את המשפטים", 'את' ר"ת 'אלול תשרי'... כי הבירור שהוא היה הכנה לטוב, הרי כל דבר נקרא על שם תכליתו, נמצא גם זה היה טוב. וזהו סמיכות שבע דנחמתא ל'שבת תשובה', כי שורש התהפכות זה, הוא על ידי התשובה... והדברים עמוקים לא אוכל להאריך כעת יותר.

"והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה" כו'. יש לרמז כי נודע ד' בין המצרים' ניתקנו על ידי התחברות לאלול, ועל ידי תקיעת שופר, וכן נראה לפרש הקרא "בצר לך ומצאוך" כו' "באחרית הימים, ושבת עד ד' אלקיך, ושמעת בקולו" (דברים ד ל), היינו: "בצר לך" נקראים 'בין המצרים', אך "ומצאוך באחרית הימים", נקראים ימי אלול, שהוא אחרית השנה, ואז ניתקנו [ימי בין המצרים על ידי] "ושבת", היינו, על ידי תשובה. ושמעת בקולו, [היינו, על ידי] שתשמעו קול שופר.

וזהו "והיה עקב תשמעון", כי הצירוף של חדש אב, יוצא מקרא "הסכת ושמע ישראל היום" (דברים כז ט). גם מבואר בספר יצירה שחוש השמיעה הוא נגד חדש אב... כי הצירוף של חדש תשרי הוא 'והיה', היינו: על ידי 'והיה' חודש תשרי, ואז "תשמעון את המשפטים האלה" שתשמעון קול שופר, הנקרא 'משפט', כמ"ש "תקעו בחדש שופר, משפט לאלקי יעקב", ויתוקנו העקביים לחברם ל'ראש', רומז לראש השנה, ועל ידי זה יהיה להם עליה, להימים הנמוכים.

14 עטרת ישועה, דזיקוב, עקב

ימי המצרים בחי' שינה שנשפעת המוחין ומטו' באב "עורו ישנים" למוחין חדשים

"והיה עקב תשמעון כו' ושמרתם" כו'... יש לומר לפי מה דאיתא בספרים, אשר מטו' באב מתחיל להתנוצץ אור בהירות קדושת ימי רצון הבאים, על כן אפשר לומר במאמרם ז"ל (תענית כד). 'כלה שעיניה יפות, אין גופה צריכה בדיקה', היינו, כי מטו' באב עד יום הכפורים, הם נה' יום, כמנין 'כלה'. ועל ידי זה שממשיכין ימי הרצון עוד בטו' באב, נעשין יפין אלו החדשים תמוז אב שנקראו 'עינים'. על כן באלו הימים טו' באב ויום הכפורים, היו הכלות יוצאות ומחוללות בכרמים, ואומרות "בחור שא עיניך" (תענית כו:), 'עיניך' דייקא... ויתוקנו אלו החדשים תמוז אב.

14 וכן נמי באמרי נועם, עקב אות יא' מפרש הפסוק לענין ראש השנה: "והיה עקב" כו', על דרך הכתוב (שמות יט טז) "ויהי קולות וברקים וענן כבד, וקול שופר חזק מאוד". כי נודע מספרים אשר השופר הוא בחינת 'אש רוח מים'... ועל כן נאמר בקרא 'קולות וברקים וענן', כי קולות, הם בסוד הרוח, וברקים, הם יסוד האש, וענן, הוא סוד עבים מלאים מים, ומזה נתהווה קול השופר. וזהו "והיה עקב" ר"ת 'קולות, ברקים, ענן', שהם 'אש, רוח, מים', ואז "תשמעון את המשפטים", רומז על מצות שמיעת קול שופר הנקרא משפט, כמ"ש (תהלים ח טו) "כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב".

עוד שם בספר עטרת ישועה על הקשר של ימים אלו לחודש אלול, (אות ג'): "והיה עקב תשמעון" כו'. אנו קורין זאת קודם חדש אלול, כי צירוף חודש זה יוצא מפסוק "וצדקה תהיה לנו כי" (דברים ו כה) לאשר עיקר מצות צדקה מסוגל מאוד בימים הללו... והנה מצות צדקה נתייחסה לתמכי אורייתא שהמה מבחינת הרגלים, וליתן לעני ההולך ממקום למקום, על כן פירש רש"י ז"ל "והיה עקב תשמעון" מצוה קלה שאדם דש בעקביו, רומז לצדקה, כי הוא מתמכי אורייתא שהוא בחינת רגלים בחינת העקב, וגם ניתן להעני הדש בעקביו ממקום למקום לקבץ הצדקה, ועל כן "והיה עקב" עם הכולל עולה 'צדקה'.

אך לבל יאמר האדם כי די בזה לבד, על זה אמר "ושמרתם" כו', ודרשו ז"ל זו משנה (ספרי נח, א), היינו לימוד תורה. וגם "לא יהיה בך עקר" כו', ודרשו חז"ל (בכורות מד:): 'שלא תהא תפלתך עקורה', היינו, שיהיה בצירוף תורה ותפלה, ואז טובה הצדקה.

על כן נוכל לרמז ולומר, אשר בפרשה זו שאחר טו' באב, נרמז ענין ראש השנה ואלול... במצות שופר, כי ידוע ענין השופר רומז על "עורו ישנים מתרדמתכם", להשפיע המוחין... מאה קולות עם 'דין כתיבה חתימה', גימטריא "והיה עקב תשמעון", הכל לרמז על ענין שופר, וזהו "נחמו נחמו עמי" (ישעיה מ א), ר"ת 'עורו ישנים מתרדמתכם', כי בזמן הגלות וימי המצרים הוא בבחינת שינה, על כן מבשר לנו הנביא שיתעורר בימי הרצון, ויהיה נשפע המוחין עם כל טוב, אמן סלה ועד.

אמרי נועם נועם עקב אות ג'

ימי הרצון – זמן קבלת לוחות שניות

אחר עשרת הדברות בפרשת ואתחנן

- הסוף שתשמעון

עשרת הדברות נכתבו שני פעמים בתורה, ואחר הפעם השניה הוא פרשת ויהי עקב תשמעון. התורה מרמזת בזה לאדם, איך שצריך להיות זריז לחזור על גרסתו פעם אחר פעם, ולא ילאה ולא יתרפה מלחזור תלמודו, מאחר שראה כי לא עלה לו כהוגן באין מבין. ואעפ"כ לא יניח ידו ממנה חלילה. אלא יחזור עליה עוד ועוד. כדאמרו ז"ל (אבות ה, יב) הפך בה והפך בה דכולא בה, ובה תחזי וסיב ובלה בה, ומינה לא תזוע. ואז כשיאחזו עצמו בה', התורה מבטיחתו שסוף כל סוף יהא שתשמע ותבין אותה.

וזהו הרמז מפרשת ויהי עקב תשמעון אחר העשרת הדברות דפעם השני, שאם תהפוך בה ותחזור על גרסתה תמיד, יהא הסוף שתשמעון

אמרי נועם, אמרים, בסוף ספר אהל ישמר וואלבארז

ענין מה שקורין פרשת עקב

אחר טו' באב

ברוב שנים נזדמן חמשה עשר באב בפרשת עקב, והוא בוודאי על רמז דבר בעתו מה טוב, וכידוע מאמחז"ל לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיוה"כ, שבהן בנות ירושלים יוצאות וכו' ואיתא שם בגמרא בשלמא יוה"כ יום שניתנו בו לוחות אחרונות ויום פליחה ומחילה, אלא ט"ו באב מאי הוא, אר"י יום כו' עי"ש הטעמים, והנה ענין נתינת הלוחות האחרונות שביוה"כ, עיקרן נזכר בסדרה זו, מה שפעל משרע"ה בתפלתו עד שהורידן, וכמו שנאמר "ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים ארבעים יום" וגו' וגם ענין הפליחה ומחילה, כמו שנאמר "וישמע ה' אלי גם בפעם ההוא, לא אבה ה' השחיתך".

אמנם גם ענין ט"ו באב יש למצוא הרמז בסדרה זו. עפ"י הגמרא ת"ר יפיפיות שבהן אומרות תן ענין ביופי שאין אשה אלא ליופי, מיוחסות שבהן אומרות תן ענין במשפחה וכו'. מכוונות שבהן אומרות קחו מקחכם לשם שמים וכו'. והנה ידוע שכל ענין זיווג של איש ואשה שבעוה"ז הוא רק לדוגמא דלעילא. לרמז ענין זיווג קוב"ה וכנסת ישראל... שידוע שבמתן תורה היה בחי' אירוסין, כש"נ לך אל העם וקדשתם, וטרם שהגיעו הקידושין ליד ישראל הוה מה דהוה, וזה היה ג"כ מרצון השי"ת, כדי שיתעוררו בעצמם מצד אתערותא דלתתא כידוע,

ועל זה נתעורר משרע"ה בתפלתו עבורם, כנזכר בסדרה זו כל ענין התפלה. ברמז הסדר הנזכר בגמרא על השלשה כתות יפיפיות ומיוחסות ומכוערות. והיינו מה שנאמר ואתפלל אל ה' ואומר וגו' אל תשחת עמך ונחלתך... והם המה בחי' הכנסת ישראל שנעשו כלי מפואר בתפארת בהתכללות חסד וגבורה, ע"י יציאתם ממצרים מכור הברזל, וכידוע שהכלי שמזקקים בכור נסתלק ממנה הפסולת, עד שיוצא כלי למעשהו בתכלית היופי, עד שקשה מאוד בעיני בעלים להשחיתה, וזה מרמז על טענת היפיפיות. דהיינו הנפשות שיש להם לתלות במעשיהם הטובים. תן עיניך ביופי, ועי"ז ירחם הש"י עליהם שאין אשה אלא ליופי, היינו למצות ומעשים טובים,

ופסוק השני זכור לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב. הוא רומז על טענת כת השניה המיוחסות שבהם, אל תתן עיניך בנוי, היינו גם הנפשות שאין להם לתלות ביופי מעשיהם הטובים. עכ"פ תן עיניך במשפחה. היינו מצד זכות האבות הקדושים, והיינו זכור לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב...

והפסוק השלישי פן יאמרו הארץ וגו' מבלתי יכולת וגו', מרמז טענת הכת השלישית המכוערות שבהם. היינו הנפשות המרוחקים ביותר בעצמם, עד שנדמה להם שלא יועיל להם חלילה אפי' זכות אבות. ואף עפי"כ קחו מקחכם לשם שמים, והיינו לרחם עליהם למען שמו יתברך, מצד קדושת השם שלא יתחלל, *] ואדרבה יתקלס עילאה שהוא הכל יכול].

15 תורת אמת לזבלין, טו' באב

אחר שלימות החודש - טו' באב

קורין פרשת עקב

חודש אב נברא באות ט' (כמו שאיתא בספר יצירה) שמורה על אור כי טוב,,, כי בט' בו נולד רוחו של משיח, שאז זמן התשובה לתקן. ואז יוריד השם יתברך לעתיד, הבית המקדש בנוי ומשוכלל כמו שכתב רש"י (ר"ה ל.). ולכן קורין תמיד אחר ט' באב, הדברות שניות שזוכין אז לרב טוב. ואחר טו' באב קורין פסוק "והיה עקב תשמעון, את המשפטים האלה" דבט"ו בחודש אז סיהרא באשלמותא, היינו שלימות קדושת החודש הזה, שהוא אות ט', נהירו דחיין בכל אתר, שמורה על האור כי טוב,

ואז קורין "והיה עקב תשמעון" וגו' כמו שמרמז הבעל הטורים הנ"ל "בשמרם עקב", היינו 'עקב' תיבות שבלוחות ראשונות, ותיבת 'המשפטים' מרמז לטו"ב

15 עי"ש שמבאר: והנה בתשובת הש"י למשרע"ה אחר שנתקבלה תפלתו ונאמר וישמע ה' אלי גם בפעם ההוא נרמז ג"כ אלו הענינים. לא אבה ה' השחית"ך, והיינו שהועילה תפלתו מצד הטענה הראשונה של היופי שבנו שהוא... וכנ"ל שמחמת היופי של הכלי קשה בעיני בעליה להשחיתה. ואח"כ נאמר ויאמר ה' אלי קום לך למסע וגו' ויירשו את הארץ אשר נשבעת"י לאבות"ם וגו'... היינו מצד האבות ומצד השבועה שנשבע הש"י שלא יהיה פירוד מאתנו לעולמי עד. *]ולא יחלל ח"ו שבועתו שהוא ענין א' שלא יהיה ח"ו חילול ה' וד"ל. וכן מיד בהתחלת הסדרה נאמר והיה עקב תשמעון וגו', ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד אשר נשב"ע לאבותיך, היינו מצד בחי' כת הראשונה של היופי שהוא ענין אהבת חסד, ומצד אבותיך ומצד אשר נשבע... וכמו"כ נרמז זאת בפסוק לא מרובכם וגו'. כי מאהב"ת ה' אתכ"ם דייקא מחמת היופי. ומשמרו את השבועה אשר נשב"ע לאבותיכ"ם. מצד האבות ומצד השבועה כנ"ל.

תיבות יותר שבדברות שניות, שנאמר בהם 'טוב', שהמכוון על ה'רב טובך אשר צפנת ליראיך' אור שנגנז לעמלי תורה שבעל פה. ועל ידי זה "ושמר ה' אלהיך לך, את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך"

16 פרי צדיק, לובלין, עקב אות ב'

אלול – קבלת לוחות שניות התקון לתמוז

הנה תמוז ואב נרמז באותיות הסוף, (חט"י האמורים בספר יצירה) אחר החדשים הטובים ניסן אייר סיון, שבהן הצלחת ישראל, והנה על כן בתמוז נשברו הלוחות שבהם קע"ב תיבות, כנודע מסוד "והיה עקב תשמעון" (דברים ז יב). והנה בחיו"ד של יעקב המרמז לאלול, מתקנים הקלקול של ה'עקב', ונרמז זה בכאן "הוא ישופך ראש" של שמו, דכבר ידוע דיעקב הוא שופריה דאדם ותיקונו, (ב"מ פד.)... לזה אמר "ואתה תשופנו עקב". והבן.

אגרא דכלה בראשית

מפסח ועד יום כפור

ירמוז עוד "והיה עקב". כי הנה מהתחלת יום יציאת מצרים, (פסח) שאז הוא קבלה חדשה לעבוד את השי"ת, לאיש הישראלי בכל שנה ושנה כנודע, יש קע"ב ימים עד יום כיפורים (יום קבלת לוחות אחרונות - הערה במ"א) והנה מתכפר לו ביום הכיפורים, באופן שיקבל עליו שלא ישוב עוד לכסלה...וכן באם אינו מקבל עליו, רק סובר שאחר יום הכיפורים יחזור לסורו.

וזהו "והיה עקב", שמחה תהיה לפניו יתברך בהגיע זמן ה'עקב' דהיינו יום הכיפורים, "תשמעון את המשפטים האלה, ושמרתם ועשיתם אותם" ולא תחזרו לסורכם, כשארז"ל (תנדב"א רבה פ"א ה') שאומר השי"ת בואו ושמחו עמי שמחה גדולה, שאני מכפר לעוונותיהם של ישראל.

אגרא דכלה, דינוב, עקב אות ד'

ערב ר"ח אלול יום כפור קטן שיבו ההתחלה של הסליחה מיום כפור

ליתן טעם לשבח על קריאת שם יום כפור קטן, ונ"ל פשוט עפ"י מה שאמרו רז"ל, ופרש"י ג"כ בפ' עקב, על הכתוב "ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום" פירש"י - שנאמר (כי תשא לב ל) ועתה אעלה אל ה' אולי אכפרה, נמצאו כלים בכ"ט באב וכו' בו ביום נתרצה הקב"ה לישראל, ואמר למשה "פסל לך" וכו' עשה עוד ארבעים יום, נמצאו כלים ביום הכיפורים, בו ביום נתרצה הקב"ה

16 להבין הדברים לאשורם ראה שם ראשית הדברים: "והיה עקב תשמעון" בבעל הטורים פרשה זו: עק"ב תיבות, יש ביום דברות הראשונות, וזהו "בשמרם עקב רב", אם תשמור עקב, תזכה ל"מה רב טובך" וכו'. ולכאורה הלא פרשה זו כתיב אחר דברות שניות? אך כאשר עמדתי למנין, יש בדברות שניות י"ז תיבות יתרות על הראשונות, והוא במספר 'טוב', והוא על פי שאמרו (ב"ק נ"ה.) 'מפני מה בדברות ראשונות לא נאמר בהם טוב? ובדברות אחרונות נאמר בהם טוב' וכו'. וטוב הוא המכוון על האור כי טוב, שהוא האור הראשון שנגנז לעמלי תורה שבעל פה (מד"ת פרשת נח)

ובדיבור של מצות שבת, יש באחרונות ט' תיבות יתרות על הראשונות, דבדיבור 'זכור' שבראשונות יש בו נה' תיבות, ובדיבור 'שמור' שבשניות יש בו סד' תיבות. והט' גם כן מורה על אור כי טוב, וחודש אב נברא באות ט' (כמו שאיתא בספר יצירה) שמורה על אור כי טוב...

לישראל בשמחה, ואמר לו למשה סלחתי כדברך, לכך הוקבע למחילה וסליחה. עכל"ה

ומעתה גם בכ"ט באב ער"ח אלול נתרצה הקב"ה לישראל למחול להם, ואחר ארבעים יום שהוא יום הכפורים, כתב רש"י ג"כ: בו ביום נתרצה הקב"ה לישראל, אלא שהוסיף תיבת בשמחה... א"כ ענין "נתרצה הקב"ה לישראל ג"כ בערב ר"ח אלול... ועל שם זה י"ל נקרא ער"ח אלול "יום כפור קטן", שבו ההתחלה מיום הכפורים, ושהי' בו הסליחה כמו ביום הכפורים, ויום הכפורים צומא רבא בכלות הארבעים יום הוא יום גדול, ועל כן נקרא ער"ח רק יום כפור קטן, ואולי על שם המושאל זה, קראו גם לשאר ער"ח יום כפור קטן.

ועפ"ז מובן כי בשנה שחל ר"ח אלול בפרשת ראה, אז מברכין החדש בפרשת עקב, עפי"ד הזוה"ק [פ' ויקהל דף רז:]: שייכות סדר הזמנים להפרשיות שקורין אז בשבתות, וגם בזה הוא כן שקורין [בפ' עקב] "ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום" וגו', כפירש"י שירד בער"ח אלול ואז נתרצה הקב"ה לישראל וכו' שער יששכר אלול אות ד'

מראשית השנה

מאחרית השנה באה השפעה לעולם

והאריך מענין התפלה ומענין ראש השנה, מהפחד והמורא מפחד ה' ומהדר גאונו. ודיבר מענין שנה שרשה בתחלתה, על פסוק "תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה". כי הקושיא מפורשת, כיון שאמר תמיד, האין יש ראשית ואחרית אצל השי"ת. ואמר כי אע"פ כן שהוא תמיד, שייך בה ראשית ואחרית, כי נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן, והעיקר הוא מהאחרית, כי מהאחרית הוא ההשפעה לזה העולם, כענין שנאמר "והיה באחרית הימים, נכון יהיה הר בית ה', כו'":

בית אהרן, קארלין, תבא

התחדשות מ'בראשית'

"עיני ה' אלהיך בה, מרשית השנה ועד אחרית שנה" מתחדש בכל שנה ושנה, הנחגג חדשה בכח התורה. ועל זה כתיב "עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה", על ידי התורה שנקרא 'ראשית' ועל ידי בני ישראל שנקראו 'ראשית'. שהשגחת הבורא יתברך בכח התורה שנמצא בבני ישראל. וכפי ערך כח התורה שנמצא בבני ישראל, כך מתחדשת השנה! וכן שמעתי מפי אא"ז מו"ר [החידושי הרי"ם] ז"ל פירוש הפסוק "בינו שנות דור ודור" שיש בכל שנה ושנה, הבנה חדשה בתורה.

17 שפת אמת, גור סוכות תרמ"א

¹⁷ ביאור רחב ועמוק שכמה חידושים ישנם בו הביא בעל התניא ב'איגרת הקודש יד' המבאר אף הוא פסוק זה על ראש השנה, זל"ק: "תמיד עיני ה' אלהיך בה, מרשית השנה ועד אחרית שנה" דהאי ועד אחרית כו' אינו מובן לכאורה, שהרי באחרית שנה זו מתחלת שנה שניה, ואם כן הוי ליה למימר לעולם ועד, אך הענין יובן ע"פ מ"ש "ה' בחכמה יסד ארץ... כדכתיב "החכמה תחיה בעליה" וכו' והארה והמשכה זו היא מתחדשת באור חדש

כאשר נידון בר"ה על כל השנה

מזכיר ארץ ישראל שורש חיות העולם להמתיק הדינים

בפסוק ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד. עיני ה' אלהיך בה מראשית השנה ועד אחרית השנה ופירש"י ז"ל והלא כל הארצות הוא דורש וכו' אלא אינו דורש אלא אותה, ועל ידה דורש את כל הארצות עמה. תמיד עיני כו' מראשית השנה וכו' מראש השנה נידון מה יהיה בסופה, וצריך להבין הסמיכות של "מראשית" מר"ה נידון כו' להקודם, לשבח ארץ ישראל, הלא לכל העולם דנין בר"ה, כמו שאתחז"ל כל באי עולם עוברין וכו',

והנראה בזה דהנה המתקת הדינים היא בשרשן, ששורש כל הדינים הוא מדובק ומקושר במקור הרחמים, שהוא התחלת המשכת כל החסדים והרחמים, הנקרא פתח, שהוא החכמה וחיות של כל דבר, ונקרא פטר רחם, כמ"ש בזוה"ק כי פטר הוא לשון פתיחה, כמו שפירש"י, ורחם הוא לשון רחמים גדול, ולזה צריך לראות בכל דבר, שהשרש החיות שבכל דבר, הוא הבורא עולם חי החיים ב"ה, ואליו הוא נושא את נפשו במסירות נפש אליו תמיד, וזה רצונו ית"ש בבריאת עולמות, שיומשך בהירתו ואור פניו בכל דבר, שהוא החיות של כל דבר, כמ"ש באור פני מלך חיים, בגין דישתמודעון לו, וימסור נפשו אליו...

והנה נודע ששרש כל החיות של כל העולם הוא ארץ ישראל, הנקרא אבן שתיה, שממנו הושתת העולם, ולכן בכל מקום בכל התפלות צריך לכוין לארץ ישראל ולבית קדשי קדשים, כי שם הוא מקור הפתיחה של כל החיות, וזהו שנאמר "ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה", ופירש"י ועל ידה דורש כל הארצות עמה, כי הוא מקור החיות, זהו שנאמר "תמיד עיני ה' אלהיך בה" שהשרש החיות היא החכמה הנקרא עין, ולכן נקראים חכמים עיני העדה ושם המתקת כל הדינים, כנ"ל, ולכן סמך לזה מראשית השנה כו' ופירש"י בר"ה נידון כו', וע"י בחירות הבורא הנ"ל, שהוא מקור השגחה הנקרא עינא פקיא, נמתק הכל.

מגן אברהם טריסק ואתחנן

ממש, בכל שנה ושנה, כי הוא יתברך וחכמתו אחד בתכלית היחוד, ונקרא בשם אור אין סוף ב"ה, שאין סוף ואין קץ למעלת וגדולת האור והחיות, הנמשך ממנו יתברך... ובכל שנה ושנה יורד ומאיר מחכמה עילאה, אור חדש ומיוחד שלא היה מאיר עדיין מעולם, לארץ העליונה, כי אור כל שנה ושנה מסתלק לשרשו בכל ער"ה כשהחדש מתכסה בו, ואחר כך על ידי תקיעת שופר והתפלות נמשך אור חדש עליון, מבחי' עליונה יותר שבמדרגת חכמה עילאה... (וכנודע ליי"ח שבכל ר"ה היא הנסירה, ומקבלת מוחין חדשים עליונים יותר כו')... כן הוא בכל ר"ה ור"ה. וז"ש "תמיד עיני ה' אלהיך בה" שהענינים הם כינויים להמשכת והארת אור החכמה, שלכן נקראו חכמים 'עיני העדה'... והארה והמשכה זו אף שהיא תמידית, אעפ"כ אינה בבחי' ומדרגה אחת לבדה מימי עולם, אלא שבכל שנה ושנה הוא אור חדש עליון, כי האור שנתחדש והאיר בר"ה זה, הוא מסתלק בער"ה הבאה לשרשו.

וז"ש "מרשית השנה ועד אחרית שנה" לבדה ולכן כתיב 'מרשית' חסר א', רומז על הסתלקות האור שמסתלק בליל ר"ה, עד אחר התקיעות שיורד אור חדש עליון יותר, שלא היה מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה... להחיות את כל העולמות כל משך שנה זו, אך גילוי מההסתר הזה תלוי במעשה התחתונים, וזכותם ותשובתם בעשיית וד"ל.

הנותן לך כח לעשות חיל

זכירה זו עצמה ממשיכה כח מאתו יתברך

כמו שנאמר "וזכרת את ה' אלוֹקֶיךָ כִּי הוּא הַנוֹתֵן לְךָ כֹחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל", ויש לומר כי המלות 'כי הוא' קאי גם על הזכירה גופא, היא עצם נתינת הכח מאתו יתברך לעשות חיל.

תורת אמת זמור תרל"ב ד"ה ונחך

הכל בהשגחה ובעזר ה'

מצוה לח. "וזכרת כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל" הזהירנו שנאמין כי כל הריוח של אדם ופרנסתו, הכל בהשגחה ובעזר ה', והוא ממנין תרי"ג. יסוד העבודה סלונים חלק ב פרק ח

כל עשיותיו והצלחותיו

מידי קודשא בריך הוא

ובכלל האמונה, שיאמין האדם כי כל עשיותיו וצלחותיו הכל תלוי בידי הקודשא בריך הוא, ולא יאמר האדם בחכמתי ובתבונתי עשיתי לי זאת, כמו שכתוב (דברים ח, יז) ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל וגו' כי ה' הוא הנותן לך כח לעשות חיל, ותרגום אונקלוס ארי קודשא בריך הוא יהיב לך עצה למיקני נכסין, והוא הדבר שדברנו שאפילו העצה והחכמה לאסוף הון ולהסתחר, הקודשא בריך הוא הוא המייעץ. וח"ו כשירצה משיב חכמים אחר ודעתם יסכל, לעשות מעשה הכסילים ואבד העושר בענין רע,

וכמו שהאדם עושה באיבריו, והם תלויים ברצון המחשבה שבראש, שכולם מתנהגים על ידי החפץ והרצון, וכי יתפאר היד או הרגל שעשו חכמה, הלא הכל הולך אחר החכמה שבראש, כן כל בני אדם הם כלים, שעל ידם פועלים הפעולות גשמיות, והקודשא בריך הוא הוא הנותן כח, רוצה לומר עצה, והוא כמו המוח והשכל שבראש, ונקרא ראש וראשון כביכול שהוא כל ההתחלות, ובני אדם הם כלים.

מאור עינים, טשרנוביל, השמטות

אין להתחרט על מאורעותיו

כי הכל ברצונו ית'

וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל וגו', ותרגם אונקלוס ארי הוא יהיב לך עיטא למקני נכסין, מצאתי כתוב בשם הריב"ש זצלה"ה זי"ע שאמר על מה דאיתא שהרשעים מלאים חרטות, והקשה אם יש להם תמיד הרהורי חרטה על עבירות שבידם, מפני מה קורא להם רשעים, הרי אמר (קדושין מט:) המקדש את האשה על מנת שאני צדיק ונמצא רשע הרי זו מקודשת שמא הרהר תשובה בלבו, ופירש הוא ז"ל שלא קאי על מילי דשמיא אלא על מילי דעלמא,

והפירוש הוא כך, שצריך כל אדם לידע שכל מאורעותיו וכל מעשיו הכל הוא בהשגחת השם יתברך, והוא נותן לו בממחשבתו לעשות כל מה שהוא עושה, וכמו שנאמר וזכרת כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, ותרגם אונקלוס ארי הווא יהיב לך עיטא למקני נכסין, נמצא שאין לאדם להתחרט על שום דבר שעשה, כי הוא היה כך, על ידי רצון הבורא יתברך שמו, ואם הוא מתחרט נמצא שאינו מאמין שהכל הוא בהשגחת השם יתברך, על כן הם נקראים רשעים, כי לא כן הוא, אלא הכל הוא על פי רצון העליון (ברכות לג:) חוץ מיראת שמים.

בעל שם טוב, עקב

פרשת היראה

השגת יראה מלימוד הפרשה

בסעודת מלוה מלכה ט"ו תמוז תרצ"ט, סיפר מרן אדמו"ר מהרא"א מקארלין זיע"א מזקיננו מרן הס"ק הרא"ש זי"ע (מסטאלין, יומא דהלולא טו' אב), שהתאונן לפני רבו הרה"ק רבי שלמה קארלינער, שחסר לו יראה. ולקח הקארלינער חומש, והראה לו פרשת היראה, וזה לבד הספיק בשבילו להגיע למדריגת היראה. (כתבי הרה"צ ר"מ הכהן רוזנפלד זצ"ל)

18 מטה אהרן פינסק קארלין, עקב תשי"ס

מבשרי אחזה אלוקי

כ"ק מו"ר הרב מבארניב זלה"ה סיפר, ששבת פעם אחת בפר' עקב אצל דודו בעל אמרי נועם מדזיקוב זלה"ה. ואמר בזה"ל: הפסוק אומר, "ועתה ישראל מה הוי"ה אלוקיך", אויב דו ווילסט ויעסן וואס גאט ברוך הוא איז, [=אם ברצונך לדעת מהו הבורא ב"ה] "שואל מעמך", פרעג פון דיר, [=תשאל ותתבונן מעצמך], והגביה יד קדשו וניענע באצבעות היד, ואמר, וויא אזוי? מיט וואס פאר א כח וחיות, שאקעלן דך דיא פינגער? [באיזה חיות וכח, מתנענעים אצבעות אלו] אין זה כי אם בכח הוי"ה ברוך הוא?

אמת ויציב" (מאנסי תדשי"ן) ע' צ"ג אות י"א

ההבדל בין פרשת היראה לפרשת התשובה

בסדרה הזאת [נצבים] נאמר בפרשת התשובה "ומל' ה' אלהיך" וגו'. ובפרשת עקב בפרשת היראה נאמר "ומלתם את ערלת לבבכם". המורה שיש כח להאדם שיוכל הוא בעצמו למול את ערלת לבבו, י"ל הענין כי שם מדבר בענין היראה, המורה על נפשות ישראל העוסקים ביראת ה', רק שיש מסכים המבדילים, וענין זה הוא בכח האדם להסיר בעצמו את מסך המבדיל, [* שהוא ענין הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים], וכאן בפרשת התשובה שמדבר אף מנפשות הנדחים מאוד ח"ו, עד שכמעט אינם יודעים כלל מהקדושה, כמו שנאמר והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך וגו'. אם יהיה נדחך וגו', ונפש כזה בוודאי אין מצדו שום כח להתעורר למול את ערלת לבבו, על זה נאמר ומל' ה' אלהיך, והוא כענין דברינו בסעודת שחרית, [לעיל מאמר אתם נצבים וגו' הענין כו'] שאנחנו עומדין בזה, כמו כתינוק שאין בו שום דעת וכח עצמו, למול את עצמו, שזהו ענין הסדרה הזאת, ועל זה נאמר "ומל' ה' אלהיך את לבבך" וגו'.

תורת אמת, לובלין נצבים

בפרשת "ועתה ישראל"

רצה מרע"ה ליטע אהבה זו בלב כל ישראל,

כשיבין וישכיל בגדולתו של מלכי המלכים הקב"ה דרך פרטית, כאשר יוכל שאת בשכלו, ומה שלמעלה משכלו, ואח"כ יתבונן באהבת ה' הגדולה ונפלאה אלינו, לירד למצרים ערות הארץ, להוציא נשמותינו מכור הברזל, שהוא הסטרא אחרא

18 ועיין סדר היום (נדפס בראש ספר בית אהרן) להרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין: לומר פרשת היראה ופרשת התשובה ביום התענית, וגם לחזור זה, לא פחות פעם אחת בשבוע.

רח"ל, לקרבנו אליו ולדבקנו בשמו ממש... דהיינו שרוממנו מתכלית השפלות והטומאה, לתכלית הקדושה וגדולתו ית', שאין לה קץ ותכלית, אזי כמים הפנים אל פנים, תתעורר האהבה בלב כל משכיל ומתבונן בענין זה, בעומקא דלבא לאהוב את ה' אהבה עזה, ולדבקה בו בלב ונפש, כמו שיתבאר במקומה באריכות.

והנה ענין אהבה זו, רצה מרע"ה ליטע בלב כל ישראל, בפרשה "ועתה ישראל" וגו' בפסוק "הן לה' אלהיך השמים" וגו' "רק באבותיך חשק" וגו' (= ה' לאהבה אותם, ויבחר בזרעם אחריהם בכם מכל העמים כיום הזה), "ומלתם את ערלת לבבכם" וגו' בשבעים נפש וגו' ואהבת וגו' (= ואהבת את ה' אלהיך, ושמרת משמרתו, וחקתיו ומשפטיו ומצותיו כל הימים). ולכן סיים דבריו על אהבה זו "אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה" שהיא אהבה עשויה בלב, ע"י הבינה והדעת, בדברים המעוררים את האהבה, ועל זה צוה כבר תחלה "והיו הדברים האלה, אשר אנכי מצוה היום על לבבך", כדי שעי"ז תבא לאהבה את ה', כדאיתא בספרי ע"פ זה. והנה על אהבה זו... שייך לשון מצוה וצווי, דהיינו לשום לבו ודעתו בדברים המעוררים את האהבה.

19 ספר התניא, פתיחה והקדמה לשער היחוד והאמונה

פרשת היראה יראת הרוממות

כתבנו בפרשת היראה דכתיב [דברים י, יב] "מה ה' אלהיך שואל מעמך, כי אם ליראה", והדר כתיב "את ה' אלהיך תירא" לשון ציווי ואזהרה, דהיינו יראה מחמת העונש הוא מצוה ואזהרה, אבל יראה העליונה לרוממות האל יתברך על זה אמר "מה ה' אלהיך שואל מעמך", כמו שנאמר [שם ה, כו] "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי וגו' כל הימים".

20

פנים יפות, מטות

19 להבין דברי קדשו יש להביא ולעיין בדבריו מראשיתם: הנה באהבה כתיב בסוף פרשת עקב, "אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה, לאהבה את ה' וגו' וצריך להבין, איך שייך לשון עשייה, גבי אהבה שבלב.

אך הענין הוא דיש שני מיני אהבת ה', האחת היא כלות הנפש בטבעה אל בוראה... ותגל ותשמח בה' עושה, ותתענג על ה' תענוג נפלא, והזוכים למעלת אהבה רבה זו, הם הנקראים צדיקים... והשנית, היא אהבה שכל אדם יוכל להגיע אליה, בשיתבונן היטב בעומקא דלבא, בדברים המעוררים את האהבה לה', בלב כל ישראל. הן דרך כלל, כי הוא חיינו ממש, וכאשר האדם אוהב את נפשו וחיו. כן יאהב את ה', כאשר יתבונן וישים אל לבו, כי ה' הוא נפשו האמיתית וחיו ממש, כמ"ש בזהר ע"פ "נפשי אויתיך" וגו'. והן דרך פרט, שכשיבין וישכיל בגדולתו של מלכי המלכים הקב"ה דרך פרטית, כאשר יוכל שאת בשכלו, ומה שלמעלה משכלו, ואח"כ יתבונן באהבת ה' הגדולה ונפלאה אלינו, לירד למצרים ערות הארץ, להוציא נשמותינו מכור הברזל, שהוא הסט"א רח"ל, לקרבנו אליו ולדבקנו בשמו ממש, והוא ושמו אחד, דהיינו שרוממנו מתכלית השפלות והטומאה, לתכלית הקדושה וגדולתו ית', שאין לה קץ ותכלית, אזי כמים הפנים אל פנים, תתעורר האהבה בלב כל משכיל ומתבונן בענין זה, בעומקא דלבא לאהוב את ה' אהבה עזה, ולדבקה בו בלב ונפש, כמו שיתבאר במקומה באריכות...

והנה על אהבה זו השנית, שייך לשון מצוה וצווי, דהיינו לשום לבו ודעתו בדברים המעוררים את האהבה, אבל באהבה ראשונה שהיא שלהבת העולה מאליה, לא שייך לשון צווי ומצוה כלל. והנה ראשית הדברים המעוררים האהבה והיראה, ויסודן היא האמונה הטהורה ונאמנה ביחודו ואחדותו יתברך וית'.

בפרשת ואתחנן הזהיר על אהבה
ובפרשת עקב הוסיף על יראה ודבקות

בתחילה הזהיר על מדת האהבה, [ואתחנן, ואהבת את ה' אלוקיך] ואחר כך הזהיר על היראה [עקב, מה ה' אלוקיך שואל ממך כי אם ליראה], לפי שהאהבה היא כוללת הכל, כמו שנתבאר זה פעמים רבות. ובפסדר והיה עקב (דברים י, כ) הוסיף "ובו תדבק", מפני ששם הזכיר למעלה "רק באבותיך חשק", ולכך יאמר, כיון שהוא יתברך הפליא ענינכם על יתר העמים, בענין החשק והדבקות, ראוי גם אתם שתדבקו בו, כי אם הבורא יחפוץ דבקות הנברא, אף כי יתחייב הנברא, שיחפוץ דבקות בוראו.

רבנו בחיי עקב ו, יג

21

המשלים מאה ברכות חשוב,
מעובד מאהבה ומיראה וללכת בכל דרכיו, ולשמור מצותיו

"ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה". כבר הקשו אטו מילתא זוטרתי היא. ותירצו, אין, לגבי משה וכו'... ורז"ל אמרו לתרץ קושיא "מה ה' אלהיך". 'אל תקרי מה, אלא מאה', וזה רמז על ק' ברכות שחייב אדם לברך בכל יום (מנחות מג:), כי זה דבר שהוא ביד האדם, לברך ק' ברכות בתפלתו ובברכת מזונו, כי אינו דבר גדול להתפלל לשם ולברך על מזונו, ובזה משלים ק' ברכות. ובשבת, שאינו משלים יח' ברכות. אמרו שם, רבי חייא בריה דרב הוה אמר, בשבתא וביומא טבא, טרח וממלא באספרמקי ומגדי. פירוש, שחייב אדם בשבת לאכול מיני מגדים ופירות, ולברך עליהם תחלה וסוף, עד שישלים ק' ברכות. ומה שאמרו אל תקרי מה אלא מאה, הוא כדמות אסמכתא. לפי שיש בזה הפסוק צ"ט אותיות, ועם האל"ף שמוסיפין הם מאה אותיות, כנגד ק' ברכות. וכל אות ואות כנגד ברכה אחת]. והמשלים ק' ברכות בכל יום, חשוב עליו, כאילו מקיים ליראה את ה', וללכת בכל דרכיו, ולאהבה אותו ולעבוד את ה' ולשמור מצותיו. והוא עובד מאהבה ומיראה, ועובד את השם והולך בדרכיו ושומר מצותיו, בענין שבזה מקיים כל התורה כולה. ולפי שזה אינו טורח גדול לאדם, בהשלמת ק' ברכות, אמר "מה ה' אלהיך שואל מעמך".

צדור המזר על דברים פרק י פסוק יב

22

²⁰ וראה אמרי אמת, נצבים: יראת שמים יכולה להיות בגלוי ג"כ, ומה שאין כן אהבה היא מסותרת, איתא שהעובד מאהבה זריז במצות עשה, והעובד מיראה נזהר ממצות לא תעשה, קודם יראה להזהר מלא תעשה ואח"כ אהבה, יראה תלויה באדם עצמו, כדכתיב "מה ה' אלוקיך שואל מעמך, כי אם ליראה" ואהבה היא מתנה משמים דכתיב "אוהבם נדבה" ופרש"י אתנדב לאהבתם, והרבי ר' בער ז"ל אמר, על מה שאיתא שדרכו של איש לחזר על אשה, שהכוונה לאשה יראת ה', ואיש זה אהבה, ודרכו של איש לחזר, היינו שאהבה באה ממילא, כפי מה שמתייגעין ביראת שמים כך משיגים אהבה... בפרשת היראה כתיב "ומלתם את ערלת לבבכם", היינו שהאדם עצמו צריך לעשות זאת, וגבי אהבה כתיב "ומל ה' אלוקיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה" וגו', וכשישנם אלו השנים, יש להם קיום לעולם, דאיתא שאהבה שאינה תלויה בדבר אינה בטלה לעולם.

²¹ וראה שם רבנו בחיי, עקב ו, ה: לשון חשק ענינו דביקות, כענין "כי בי חשק ואפלטתו" (תהלים צא, יד)... וכן מצינו בדבקות ה' יתברך עם ישראל, שכתוב (דברים ז, ז) לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם, ולימדנו הכתוב הפלגה על דבקות השכינה עם ישראל, שאינה זזה מהם לעולם, וכענין שדרשו חז"ל (מגילה כט.) כל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם, גלו למצרים שכינה עמהם, וכן בכל הגלויות.

למען ירבו ימיכם

מרן [החתם סופר] זצ"ל נהג לדרוש בליל ראש השנה, על פסוקי "למען ירבו", (ומביא שם מאמרים מדרשות אלו)

אור זרוע לצדיק, תשנ"ו, לימי הרצון
מכון חתם סופר

ע"י הבנים והתלמידים מוסיפים
הם בעולם העליון להתעלות בדרגתם

למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ (יא, כא). בשם כ"ק מרן אביו [מהרי"ד מבעלזא] ז"ל, דאיתא בקדמונים שאיש ישראל המכין עצמו בעולם הזה, יש לו שכר בעולם הבא, אבל שכשהוא כבר בעולם הבא, אינו יכול להוסיף, אמנם כל זה הוא רק בסתם איש ישראל, אבל אב שהשאר בנים בעולם הזה, או רב שהשאר תלמידים שהולכים בדרכי ה', אזי אפילו אם האב או הרב כבר נמצאים בעולם העליון, אף על פי כן המה מתעלים במדרגותיהם יותר ויותר, כי ככל שהבנים או התלמידים מוסיפים [בתורה ובמצוות] בעולם הזה, כך מוסיפים [להתעלות] האב או הרב בעולם הבא, אד"ק ז"ל.

²² ובתוך הדברים מביא גם ביאורו בפשט, ומצאנו לנכון להביאם, שעי"ז מבוארים כל הקשר בין הפסוקים: ולפי הפשט יאמר, "מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה". כלומר, אע"פ שאלו הדברים גדולים, ויש בהם טורח גדול לירא את ה', ולאחבה אותו ולשמור מצותיו. אחר שכל זה הוא לטוב לך (פס' יג), הוא דבר קל. כי ידוע שאע"פ שאדם יטרח מאד, אם הוא לטובתו ולתועלתו הוא עושהו בלב שלם. וכן בסבה שנית הוא דבר קל מאד, כי אחר שהשם עשה עמך טובות גדולות, לא עשה כן לכל גוי. והוא זה שאתה יודע, כי לה' אלהיך השמים והארץ (פס' יד), ויבחר בך ובאבותיך מכל עם ולשון. א"כ אחר שהוא קדמך בטובות, אע"פ שישאל ממך דברים גדולים, מה ה' אלהיך שואל מעמך. וזהו שאמר הן לה' אלהיך השמים וגו' רק באבותיך חשק ה' מכל העמים (פס' יד-טו). ואמר ויבחר בזרעם אחריהם...

והנכון שיאמר, ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך. לרמוז שאע"פ שהיה שואל מהם דברים גדולים, ליראה את ה' וללכת בדרכיו ולשמור מצותיו. בערך ישראל ובערך הזמן שהם בו, לא היו דברים גדולים... שעמדו על הר סיני, וראו הקולות והלפידים וראו כבוד ה' יורד באש על הר סיני. עד שבזה כמעט שנחלפה צורתם ונחלשה זוהמתם... וכן פסקה זוהמתם בסבת אכילת המן, שהיה לחם אבירים מאכל דק וזך מאד, והיה מזכך הלבבות. עד שבזה כשבאו להר סיני כבר פסקה זוהמתם ונחלשת... ולכן אמר להם משה, ועתה ישראל. בזה העת והזמן שאתה עתה ברוך ה', שהוא אחר מ"ת והסרת הזוהמא, בסבת אכילת המן וראיית הנסים הגדולים. מה ה' אלהיך שואל מעמך, אחר שכבר אתה מוכן וראוי לכל הדברים. כי אם היה שואל דבר זה מעם אחר היה דבר גדול, אחר שלא פסקה זוהמתם ואין להם הכנה. אבל מעמך, שאתה עם קדוש ומוכן בקבלת התורה ובאכילת המן, אינו דבר גדול...

ובזה הוא מדויק מאד מלת "ועתה ישראל", שלא היה לו לומר אלא שמע ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך. וכן מלת מעמך מדויק. באופן שלפי הכנתם לא היה שואל מהם דבר גדול... וזהו שסמך מיד (פס' יד-טו) הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים. רק באבותיך חשק ה' לאחבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם, יותר מכל האומות במתן תורה ובעשיית הנסים והנפלאות.

המצות שנאמר בהם 'למען' הם סגולות

כל המצות הם סגולות, כמו מצות ציצית שהיא סגולה לבל יתורו אחרי לבבם ועיניהם, סרסורי דעבירה, (ירושלמי ברכות פ"ה ה"ה), ומצות תפילין היא סגולה, שנאמר בה "למען תהיה תורת ה' בפיך", וכל "למען" סגולה הוא, כמו "למען ירבו ימיכם" וגו', תפילין גם כן מסוגלים לתורה, ובדרך הזה קיים כל התרי"ג מצות.

מנחם ציון, דימנאב, ויקרא

24

כאשר אתם בעצמכם תלמדו

ילמדו גם בניכם

ממרן מהר"י [מבעלזא] זיע"א ולמדתם אותם את בניכם (יא, יט). יש לדקדק דלכאורה תיבת "אותם" מיותרת, כי הרי ברור שהכוונה שנלמד את בנינו את מצוות התורה. ואפשר לרמוז דתיבת "אתם" כתובה בלא וא"ו, ואפשר לקרותה אתם, ויהיה הפירוש דכאשר אתם בעצמכם תלמדו לקיים המצוות, יעשו ממילא גם בניכם כמוכם, וייחשב לכם, כאילו שאתם למדתם את בניכם.

לקט אמרי קודש, בעלזא, עקב

רמז לימי הרצון

"הן לה' אלהיך" הימים שימטו' באב עד יום הכפורים

"הן לה' אלהיך השמים" (דברים י, יד) ידוע הוא, שהתחלת ימי התשובה, הוא מנ"ו באב עד יום הכיפורים שהם נה' ימים, וזהו כנגד הפסוק "הן לה' אלהיך השמים" וגו', שזה הפסוק מורה, על אחדותו ומציאותו ויכולתו יתברך עד אין סוף והבן, ועל הצרכת עבודתו יתברך, ביראתו ואהבתו באמת. ועל כן בנה' ימים אלו, צריך האדם לשוב אליו יתברך, ולהאמין באמונה שלמה באלהותו יתברך,

²³ דברים אלו שכפי שידוע גם אמרם הרה"ק מבעלזא בשולחנו הטהור בליל ש"ק פרשת עקב יום לפני שעלה בסערה השמימה, (הרה"ק נסתלק בליל מוצש"ק בשעה 3:55) כדרכו בקודש גם על ד"ת אלו חזר הרה"ק זי"ע בכמה שנים, (והמובא למעלה הוא משנת תשי"ב), ובכל פעם הוסיף עליהם דברים בדיבורים נוספים, ומפי השמועה שאמר עוד לפרש בשם אביו הק', כימי השמים על הארץ, שעי"ז גם כשהם בשמים בגנזי מרומים, מוסיפים לילך מדרגה לדרגה, על הארץ כמו בהיותם בעלמא הדין,

יתירה מכך מפי השמועה ידוע, כי בליל ש"ק לא חש הרה"ק בטוב, ואזר עוז ויצא לשעטיר לעריכת השולחן, ובאמצע עריכת השולחן יצא ופלט כל המאכלים, וכנגד כל שידולי והצעות המשמשים בחר לשוב באמרו מאדארה נאך זאגין תורה! (עליו עדיין לומר תורה!) ואכן אזר עוז ושב אל השולחן, בעיצומו של שבת תכפו המכאובים כששאלוהו מה הוא מרגיש, קרא, הראש! והסכים שיטלוהו לבית החולים, ואמנם דיבורי קודש אלו, שאמרם אחר ששב במסירות נפש אל השולחן, קבלו לאחר כמה שעות משמעות אחרת, ששולחת זהרורי אורה לבנים אלו התלמידים שעל ידי הליכה בדרכיו, בדרכי ה' יוסיף ויתעלה במדרגתו עוד, וגם יגן ויושיע עליהם. (שמעתי מהרה"ח רבי יצחק פיליפ שליט"א) אגב כן, מי שמצא דברי תורה אלו משנת תשי"ז בכתובים, בספר או עלון, וכן סיפור הנ"ל ויכול לשלוח לי, אודה לו.

²⁴ וראה באור החיים, שמות כ, יב: "למען יאריכון" אמר יאריכון שמשמע מעצמם, ולא אמר אאריך ימין, אולי שירצה לומר כי מצוה זו סגולתה היא אריכות ימים, מלבד שכרה מה', כי יש מצות שיש בהם סגולות נפלאות, מלבד שכר אשר קבע להם ה', וזו גילה אותה ה'.

שהוא אחד יחיד מיוחד באמיתות האחדות, שזהו עיקר אחד מהי"ג עיקרים הקדושים, וכולל הכל. וזה שכתוב 'הן', שכן בלשון וכו' קורין לאחת, הן. (שבת לא...)

והנה בט"ו באב, צריך האדם להתחיל עשות תשובה על כל השנה... וקודם כל צריך להתלבש ביראת השי"ת, ולירא ולפחד מפניו יתברך ביראה עצומה, כי הוא ראשית חכמה (תהלים קיא, י), וזהו מזל אב 'אריה' אותיות 'יראה'. וכשעושה תשובה, אזי לוקח ומגביה כל האותיות מתורה ותפלה ושאר מצוות, שמזמן העבר מימי קדם... ומעלה אותם ומכניסם ב'תל' שהוא מקום בית המקדש, ושם נתעלו בהתעלות הקדוש כידוע ליודעי חן. וזהו מזל אלול 'בתולה' אותיות ב 'תל' ו-ה כנזכר לעיל.

וזהו ביאור מאמר חז"ל 'אחורי ארי ולא אחורי אשה'. כי חצי חודש הראשון מכל חודש נקרא פנים, וחצי חודש האחרון נקרא אחור, ואם האדם ממתין בתשובתו עד ימי הסליחות שזהו אחור של אלול, זה לא טוב לו, והנכון הראוי לו שיתחיל בזמן הקבוע להתחלת עשיית התשובה, והוא טו' באב, שזהו אחור של חודש אב, וזהו 'אחורי ארי ולא אחורי אשה' היינו באחור של אב, שהוא מזל אריה יעשה תשובה, ולא באחור של אלול שהוא מזל בתולה כנזכר לעיל.

25 תולדות אהרן, זיטומיר, ליקוטים חדשים

"מה ה' אלהיך שואל" מה' ימים
שמטו' באב עד ראש השנה

נוכל לרמז בפסוק (דברים י יב) ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך, כי אם ליראה את ה' אלהיך, ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו, ולעבוד וגו' בכל לבבך ובכל נפשך, לשמור את מצות ה' וגו', ולכאורה אין לו ביאור? שפתח הכתוב בלשון 'מה', ומסיים וכולל דברים רבים: ליראה, ולאהבה, לעבוד, ולשמור. אך נוכל לרמז במלת 'מה' על טו' באב, שמאז יש מה' ימים עד ראש השנה, אז על כל פנים "ה' אלהיך שואל מעמך, ליראה ולאהבה" וגו', כדי שנוכל לעורר עלינו בראש השנה זכות אבות בחינת חסד ורחמים, אמנן כן יהי רצון.

26 בת עין, עקב

25 עי"ש עוד שכתב בסגולת הימים: ועל כל פנים בימי רצון אלו הקדושים יתקרב אל השי"ת... ואף גם זאת לו שכל התורה ותפלה ומעשים טובים, שעשה כל ימות השנה, שלא לשמה ובדלא דחילו ורחימו, ונפלו למקום שאין להם יכולת [לעלות] למקומם הראוי הקדוש והנורא, ובהיות עתה בימים האלה שב בתשובה כראוי, אזי מעלה אותם, למקום הראוי והמכוון הקדוש והנורא, והבן.

26 וראה צמח צדיק, ויז'ניץ, עקב שמוסיף לפרש בפסוק זה, מלבד הימים גם את השעות של ימי הרצון: "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך" וגו' (י, יב). דהנה ידוע (בשם הרה"ק רבי פנחס מקאריין זי"ע) כי מן חמשה עשר באב צריך כל אדם לעשות הכנה על ימים הנוראים הבאים לקראתינו, וצריך כל אדם להכניס יראת ה' בלבו להיות ירא וחרד מיום הכסא כי יבא, שהוא ימי הדין, ומטו' באב עד ראש השנה יש מה' יום, ובמ"ה יום יש תת"ף שעות, (1080) כי על ידי שיעשה תשובה באותן מה' יום שהם תת"ף שעות, ימתיק הה' גבורות, רצה לומר: ה' פעמים 'גבורה' שעולה תת"ף (1080).

ואחר כך מתחילין 'עשרת ימי תשובה', ובעשרה יום יש רמ' (240) שעות, שעל ידי זה יתן רוממות להקדושה, והיינו: על ידי שישמרו 'שבת קודש' וכת"ר מצות, ולכן כשתצטרף מספר

בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי

בימי הרצון הזמן לפדוק מעל צוארו
עול חשבונות הרבים

כתיב "לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי, חלק ונחלה עם ישראל וגו' ה' הוא נחלתו" וגו' ואיתא ברמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל (פי"ג): ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם, אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו, להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלהים, ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו, כמו שזכה לכהנים ללויים, הרי דוד ע"ה אומר "ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי"

גם "וכי יבוא הלוי" וגו' הוא כך, ולא שבט לוי בלבד וכו', זה הוא רמז שכל עובד ה' יכול לעורר את רצון, כשאמר משה אחר חטא העגל "מי לה' אלי", כתיב "ויאספו אליו כל בני לוי", אחר החטא נפלו בני ישראל ממדריגתם, ורק הלויים נשארו במדריגה הקודמת...

כשעלה משה לרקיע ובנ"י עשו תשובה, העמיד משה רבינו לכל ישראל ימי רצון, כדאיתא דאני לדודי ודודי לי ר"ת אלול, אני לדודי ודודי לי הוא כענין מי לה' אלי, באותו זמן היו כל ישראל בבחינת מי לה' אלי, ימים אלו הם ימי רצון, כמו שמדריגת מי לה' אלי נשארה אצל בני לוי גם לאח"כ, וכתיב "ובא בכל אות נפשו", כך המ' יום שנתרצה בהם הקב"ה לישראל נשארו על לאח"כ ג"כ, אלול נשאר את רצון לתמיד, באלול יכולים לעזוב החשבונות הרבים.

אמרי אמת שופטים תרצ"א

27

תת"ף עם רמ' והב' כולליו, הוא אלף שכ"ב (1322), כמנין 'כתר שבת', לרמז על הנ"ל, ועל ידי זה זוכין להמשיך קדושה ויראה מראשית השנה עד אחרית השנה. וזה שאמר הכתוב "ועתה ישראל, מה ה' אלוקיך שואל מעמך", פירוש: שמבקש על מה ימים שמן חמשה עשר באב עד ראש השנה, "כי אם ליראה", שעל כל פנים יראו בימים אלו, להכניס קדושה ויראה על כל השנה, שהוא שס"ה ימים, המרומוז בתיבות "כי אם ליראה" עם הג' תיבות גימטריא ש"כ (320) ובצירוף מ"ה גימ' שס"ה,

27 ג' פסוקים הם שנאמר בהם בעת ההיא, ב' בפרשתינו (י,א) בעת ההיא אמר ה' אלי פסל לך שני לוחות אבנים. ב. (י,ח) בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי, עיין ברש"י ומפרשים שהכוונה על חודש אלול שיפסול הלוחות באלול וקבלם ביו"כ, ופסוק שלישי ואתחנן אל ה' בעת ההיא, ויש להסמיק לזה מ"ש בבני יששכר אלול מאמר א': "ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר", בעת ההיא דייקא, ולפי הנ"ל יונח דקאי אחר מלחמות סיחון ועוג שהיה באלול, והנה הוא את רצון לקבלת התפלות... והנה בחדש אלול זמן פתיחת שערי שמים לקבלת התפלות והתשובות, וזה פעל משה לכל ימות עולם על ידי מלחמת סיחון ועוג שסילק מזוהת הקליפה מן פתח הקדושה, ונפתחו שערי הקדושה, ויבואו קדושים בזה השער לה', בתפלתם ותשובתם, ושערי שמים נפתחים לקבלם ברצון, והנה גם הוא התאמץ אז בתפלה "בעת ההוא" דייקא, "לאמר" לדורות, שבעת ההוא פתוחים שערי שמים לקבל תפלות ישראל ברחמים.

יעקב אבינו הפריש שבט לוי למעשר
וכמו כן יש להפריש חודש אלול

והנה לפי"ז האדם גם בשנותיו צריך לעשות כן, שעכ"פ יקדיש את חלק העשירי מימי חייו, ולכך החודש אלול הוא מוכן לתשובה, מפני שהוא חלק העשירי מהשנה, כי ניסן ותשרי הם בעצמן קודש, וכמבואר במדרש דיעאע"ה הי' לו י"ד שבטים, כי מנשה ואפרים הם ג"כ נחשבים לשבטיו, ונתן שבט לוי למעשר, כי ד' שבטים היו בכורים, ולא הוצרך ליתן מעשר בשבילם, וכמו כן הוא בחדשי השנה וחודש אלול הוא המעשר, ואם הוא מקדש עצמו בחלק העשירי אז נחשב לו הכל לקודש, ולזה כתבה התורה "למען תלמד ליראה את ד' אלקיך כל הימים", ע"י מצות מעשר. ודו"ק.

אך פרי תבואה, ליסקא, ראה

ברכת המזון

ברכת המזון עדות

שהוא הנותן לך כח לעשות חיל

תשכיל בכלל זה, כיון שנצטוינו מפי התורה לברך ברכת המזון, כמ"ש "ואכלת ושבעת וברכת, את ד' אלקיך, על הארץ הטובה אשר נתן לך", הנה נצטוינו להעיד שהוא יתברך שמו משפיע לנו כל טוב סלה, ואין בידינו כח לעשות שום חיל, רק הוא בטובו משפיע לנו כל צרכינו, הנה כאשר מבטל ח"ו זה, או שאינו מכוין בלבו בשעת ברהמ"ז, נקרא כובש עדותו, ובאם אינו משים אל לבו להתבונן כל זה באמת, שכך הוא הענין, נקרא כמעיד מפי אחרים וכמו שכתבתי לעיל.
דרך פקודך, מצוה לו אות י'

נתודע השם יתברך

על ידי ברכת המזון נתודע השם יתברך

²⁸ ספר המידות, ברסלב, ערך אמילה חלק שני אות ג'

²⁸ וראה בספר קול שמחה, פרשיסחא, נשא: במדרש רבה (פר' י"א ז). "ישא ה' פניו" ... אמר הקב"ה, כשם שהם נושאים לי פנים, כך אני נושא להם פנים. כיצד, כתבתי בתורתך (דברים ח' י), ואכלת ושבעת וברכת, ואדם מישראל יושב הוא ובניו ובני ביתו, ואין לפניו כדי שביעה, ונושאים לי פנים ומברכין, ודקדקו על עצמן עד כזית עד כביצה, לפיכך, ישא ה' פניו. עד כאן. המאמר הזה הוא פלאי למבין.

אכן נראה פירושו, דהנה אם אדם הדיוט נותן לחברו מתנה מועטת, אינה נחשבת בעיני המקבל כלל. מה שאין כן, אם המלך נותן לו מתנה, אף שהיא מועטת, אף על פי כן היא חשיבות גדול. כי מצד הנותן שהוא המלך, יגיע למקבל חשיבות גדול והנאה יתירה, יותר ממה שלקח מתנה מרובה מהדיוט. כן הוא הדמיון גם כן בענין ברכת המזון. שאף על פי שכתב בתורה שצריך לאכול כדי שביעה, זו מצד המקבלים. אבל כיון שאנו יודעים, שהמלך מלכי המלכים הוא הנותן לחם לכל בשר, והוא המכין לכל בריה הצטרכותו וקיומו, ונמצא שאף שאינו אוכל רק כזית, היא נחשב בעיניו מאד. ויגיע לו הנאה ממנו עד מאד, כיון שהוא בא מיד ה' כו' כמשל. ..

וזו ענין שהם נושאים לי פנים, והבן.

כן גם כן הוא המידה שהקב"ה נושא להם פנים, ומשתעשע בעבודתן מועט, שעובדין לפניו, כיון שהוא מסתכל ממי בא העבודה ההיא. כיון שאנחנו בני אדם וקצרי השכל, ואף על פי כן אנו עובדין אותו. וזה פירוש ישא ה' פניו אליך. והבן כי עמוק הוא.

על ידי שמכיר כח הנותן ומודה לו
אינו מורד

על ידי ברכת המזון, שמודה ומכיר שהשם יתברך הוא הזן ומפרנס, כתוב שם
"ואכלת ושבעת וברכת, את ה' אלהיך, על הארץ הטובה אשר נתן לך" ולא כתיב
אחר "ושבעת" הזה, "השמרו לכם פן יפתה" כמו שנאמר בפסוק "והיה אם
שמוע" או "השמר לך פן תשכח" וגו' כמו שנאמר אחר "ואכלת ושבעת" בפרשת
ואתחנן, ובספרי עקב מייתי כמה פסוקים, שאין אדם מורד אלא מתוך שביעה,
וכן הוא בגמרא וזוהר קדוש. רק על ידי ברכת המזון, שבזה שמכיר כח הנותן,
שוב לא יביא המאכל לידי קטרוג היצר הרע.

פרי צדיק תבא אות ב'

29

לידע פירוש ושורש ברכת המזון

בתוך השיחה פנה [המשגיח ביח"ל הגה"ק רבי אברהם שמעון מז'עליחוב הי"ד]
אל תלמיד אחד ששאל לו איזה קושיא שהיתה נראית רחוקה בעיניו, אמר לו
חזן מן הקושיות שלך, תאמר נא לי על מה נתיסדו ארבע ברכות שבברכת
המזון, כמה תיבות יש בהן, מי יסדן, הלא כל זאת מפורש בדברי חז"ל והפוסקים,
האם אתה יודע כבר זאת? אנו סומכים על המדפיס ואומרים הדברים מן
הסידור, ללא ידיעה עיקרן של דברים, עם הארץ נקרא מי שאינו יודע חוקי
תורה"ק, אע"פ שמקיים המצות ורגיל בכך, ברוב מצות התורה אנו בבחינה זאת,
ללא ידיעה עיקרן ושורשן של דברים, מדברי חז"ל והראשונים.

30 נהרי אש לקוטי דבורים אות פג'

עוד ענינים בפרשה

והיה עקב תשמעון. הבטחה
שאפילו שמיעה בבחי' עקב מביאה ברכה

"והיה עקב תשמעון". זו הבטחה, כי לבסוף ישובו בני ישראל לשמוע אל דבר ה'.
גם רומז "עקב תשמעון" כי השמיעה יש לה כמה מדרגות, כי טעמי ויסודי
המצות אין להם סוף, והשמיעה הגדולה אשר שמעו בני ישראל בהר סיני שורש
המצות בסודן. אבל גם בכל דור ודור אפילו השמיעה הקטנה שנקראת 'עקב',
שאיין מבינים כלל רק לקיים מצות ה' בגשמיות, אפילו בזו השמיעה אם היא
באמת לשם שמים, גם כן מביא הברכה. "ואהבך ה' אלוקיך". וזה "עקב תשמעון

29 וכן הוא בשפת אמת, עקב תרמ"ט: במצות ברכת המזון "ואכלת ושבעת וברכת" כו'.
דכתיב "ואכלת ושבעת השמרו" כו' שאין אדם מורד אלא מתוך שביעה, כו' א"כ נראה
ד"וברכת" הוא תיקון שלא יבא לידי מרידה. ואדרבא יכול לקבל ברכה מתוך אכילה.
30 ודבר פלא איתא בשפתי כהן עקב ח, י: "וברכת" וגו', שמעתי שכל המברך על כל מה
שאוכל, ואינו מכניס לגופו שום דבר בלא ברכה ראשונה ואחרונה, בשמת אין התולעים
שולטים בגופו, לפי שהתולעים הם מהקללה שנאמר (דברים כח, לט) "כי תאכלנו
התולעת", והברכה היא היפך הקללה שנאמר (יחזקאל מד, ל) "להניח ברכה אל ביתך" הוא
הקבר, ברכה גימטריא 'כרו', שמכריזין שלא יגע בו שום נזק. עוד ברכה גימטריא 'זכר', לפי
שמזכיר שמו ומברך על כל דבר ודבר שהיה אוכל, ולא נהנה שום דבר בלא ברכה, לזה
מצילין אותו מדין התולעים, ועוד לפי שבשר גופו נתגדל ונתרבה על ידי ברכה, אין הקללה
שולטת במקום ברכה.

כו' ושמר לך" אפילו בשמיעה השפלה ישמור לך זכות אבות, כיון שנמשכין אחר מעשיהם הטובים, והסימן "כקטן כגדול תשמעון".

31 שפת אמת עקב תרס"ד

הפרשיות במשנה תורה על פי עצת חז"ל

יש לומר שמגודל אהבת ישראל הנהיג [משרע"ה] עמם בכל מיני עצות, דאיתא בריש ברכות (ה:) ירגיז אדם יצר טוב על יצה"ר, לכך צווח [בפרשת דברים] "ממרים הייתם, וגו', מקציפים", אחר כך יעסוק בתורה, (ואתחנן) חזר עמם עשרת הדברות, אחר כך יקרא קריאת שמע, כן אחר יו"ד דברות פרשת שמע, ואחר כך (עקב) "והיה אם שמוע", ואצל מי שלא פעל עם כל עצות הנ"ל, 'יזכיר יום מיתה' זהו התוכחה, (ראה וכי תבא) זאת עצה אחרונה בש"ס, ומוכרח לפעול לרכך הלב לתשובה.

שפתי צדיק, כי תבא

עבדי הם - קבלת עול מצוות

במשנה ברכות (יג.) למה קדמה פרשת שמע לוהיה אם שמוע, כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה, ואח"כ מקבל עליו עול מצוות. ויש להבין הלא כל מה שכתוב בפרשת שמע, כתיב בוהיה אם שמוע, ולמה יקרא פרשת והיה אם שמוע קבלת עול מצוות, יותר מפרשת שמע. ונראה משום דבפרשת שמע לא נאמר "ולעבדו", והאי דלא כתיב שם "ולעבדו", משום דלשון לעבדו הוא בחינת 'עבד', והעושה מאהבה הוא בחינת 'בן', ועל כן בפרשת שמע שהיא "ואהבת" לא נאמר בה "ולעבדו", ובפרשת והיה אם שמוע דכתיב "ולעבדו" בחינת עבד, הוא עול מצוות, מה שאין כן בפרשת "ואהבת" לא שייך לומר עול מצוות, דמי שעושה מאהבה אין זה עול לגביה. והבן.

שם משמואל עקב, תר"ע

סגולה לעזר יצועה

להזכיר יציאת מצרים

יאמר בציווי בסגולה, "זכור תזכור את אשר עשה ה' אלקיך לפרעה ולכל מצרים" וכו'.

דהנה כתבו רבותינו הקדושים צדיקי דורותינו, בקבלה מבעלי רוח הקודש, כאשר יצטרך אדם לאיזה ישועה כגון לרפואה ולהצלחה ולעבור במצולות ים מבלי מכשול, אזי יזכור במו פיו מעין אותן הניסים בכיוצא בזה, שנעשו לצדיקי הדורות לרבים או ליחיד. וז"ש גם בכאן בסגולה הגם שלא יהיה בידך זכות כל כך, "זכור תזכור את אשר עשה ה' אלקיך לפרעה ולכל מצרים", ובהתעוררות סיפורי הניסים, כביכול יתגבר כח חסד עליון עליך, כמלאך דאיתגבר חיליה, כד מספרין גבורתין דעביד, עיין בזה ברע"מ בא [ח"ב מ:]:.

32 אגרא דכלה, דינוב, עקב

31 וראה פרי צדיק כי תבא אות ב': יש להבין לשון 'והיה' שלא מצינו שיהיה נאמר אצל מצוה, רק כשרוצה לומר הבטחה, יתכן לשון 'והיה' באופן זה יבטיח כן, כמו "והיה עקב תשמעון וגו' ושמר" וגו' אבל במצוה לא שייך לשון 'והיה'.

32 עי"ש שמבאר: ועפ"י הדברים האלה יונח לנו, מ"ש רז"ל במדרש שייעצו יועצי המן לו, שיעשה עץ לתלות את מרדכי, כי חזרו על כל הצדדים, במים כבר נעשה להם נס ביציאתם ממצרים, באש נעשה נס לאברהם וחנוניא מישאל ועזריה, וכן על כל שאר העניינים עיי"ש

ובזה יובן מ"ש "שיר השירים וכו' ישקני מנשיקות כו' לריח" כו' כמו שנתבאר לעיל, שמכל זמן של הנס נתעוררים הבחי' ההוא, כן ע"י דבורי זכירה שמספרים הנס, ג"כ נתעורר ונמשך בחי' הנס ההוא, ולכן מצוה לספר ביציאת מצרים ולהזכיר בכל יום, וכן זכירת מחיית עמלק בכל יום, הכל מטעם זה, וכן אפילו נסים פרטים הנעשים לאדם, שהשי"ת עוזרו מאיזה צרה. או אפילו לאדם אחר, וכשיזדמן ח"ו כמו הצרה הזאת לשום אדם, כשיזכור ישועות השי"ת הנעשה לאדם והצילו מצרה כזאת, גם היום יוכל להמשיך ישועות ד' להנצל גם כעת מצרה כזאת, רק שיהיה בבטחון גדול ובאמונה שלימה ובדביקות בהשי"ת, כמו שקבלתי בעזה"י מאדומ"ר [הרה"ק רבי דב בער ממעזריטש] זללה"ה, שראיתי כזה ממנו כמה פעמים, גם משאר צדיקים זללה"ה,

ולדעתי ראה זה מצאתי כתוב מפורש בתורה. "כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממנו איכה אוכל להורישם לא תירא מהם, זכור תזכור את אשר עשה ה' אליך לפרעה ולכל מצרים כו' כן יעשה כו' לכל העמים אשר כו', ולכאורה הלשון "זכור תזכור" צריך להבין דהוי ליה למימר 'הלא ידעת את אשר עשה' כו' ולדברינו ע"נ שאמר הכתוב "זכור תזכור", וע"י הזכירה והדבורים תמשיך גם היום, ואז כן יעשה כו', ועלינו לשבחו ולפארו ית"ש, על גודל החסד שלא די שעושה לנו נסים, עוד הוא מקשר הנסים שנוכל להמשיך בכל פעם, כשמזכירין הנס ומשבחו על זה

33 דברת שלמה לוצק מגלת אסתר

עקב ענוה יראת ה'

בפרשה זו בא רמז לענוה בתחלתה, באמצעה, ובסופה

אמר רבי יוחנן (מגילה לא, א), בכל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה, שם אתה מוצא ענותנותו, כתוב בתורה, (עקב י, יז), "כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים וכו' הגדול הגבור והנורא", ונכתב זה הקרא בענין פרשת היראה. וענין

[אסת"ר פ"ט ב'], דקשה על זה וכי טפשים היו, הלא כל מי שיש לו מוח בקדקדו יבין וישכיל, מי שיכולת בידו להציל ממים ואש וחרב וחנית, הוא יכול להציל מתליה, אך לפי מ"ש יונח, דהנה הם היו קליפות גדולות, והיו יודעים שנתחייבו אותו הדור, והיה בידם מעט זכיות, רק ידעו שעל ידי סיפורי הניסים בכיוצא בענין, יושעו לעין כל אפילו בזולת זכיות, ועל כן ביררו דבר כזה שאי אפשר להם לספר מעין המאורע, והתורה הקדושה המייעצת לישראל בחכמה, צותה אותנו בכאן לספר ולזכור ביציאת מצרים שהוא כלל כל הניסים, ואפילו יארע ח"ו דבר חדש, הכל היה נס דוגמתו ביציאת מצרים, ועי"ז יפלו אויביהם בהשמד וכלה לאין מרפא, אמן כן יאמר השם.

33 ובהמשך דבריו: וז"ש שיר השירים ר"ל שיר שאנו משוררים ומשבחים על הנסים, הוא מעורר וגורם עוד שירים, שעושה לנו עוד נסים בכל פעם כנ"ל, אשר לשלמה בזמן שהוא בדביקות להקב"ה הנק' 'שלמה' כפרש"י ז"ל, ולזה אנו מבקשים "ישקני" עוד "מנשיקות פיהו", שהוא השפעת והמשכת חסדיו ונסים, "כי טובים דודיך מיין" ר"ל מכל התענוגים. כי "לריח שמניך טובים" רצה לומר כשתעשה נסים מפורסמים בעולם, כמ"ש פרש"י ז"ל, "שמן תורק שמך" רצה לומר כי הנסים שלך יש בהם סגולה, שבכל עת ובכל זמן מורקים וממשיכים על ידיהם השפעות וחסדים ונסים, על הזכרתם וסיפור שבחם לבד, כו'

היראה היא ידיעה מגדולתו יתברך, ועקב ענוה יראת ה'. ולזה בא רמז הענוה ביתר שאת בפרשה זו. בתחלתה, ובאמצעה, ובסופה. בתחלתה, "והיה עקב תשמעון", מורה על עקב ענוה כמו שנפרש. באמצעה כתיב (דברים ח, יב יד), "פן תאכל ושבעת, ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרך וצאנך ירביין, וכסף וזהב ירבה לך, וכל אשר לך ירבה, ורם לבבך ושכחת" וגו', הזהיר במאוד על הרחקת הגאות. ועיין בסמ"ג שהאריך בפסוקים אלו. בסופה הוא הדבר שהזכרתי למעלה בפרשת היראה, כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים וגו' עושה משפט יתום ואלמנה" וגו' לפי גדולתו ענותנותו.

³⁴ של"ה הקדוש, עקב, תורה אור, אות א'

שינוי סדרה זו בסדר המפטיר

בשל"ה הק' וכל ספרי יראים שכוונת הכתוב 'עקב' לשון ענוה, על ידי זה תשמעון, וגם כפירש"י שישמור עד העקב, אולי לכך בסדרה זו המפטיר ושביעי כל הפרשה, [שבפרשת עקב מפטיר ושביעי המה יחד, וקוראים להם פרשה שלמה שיש בה ארבעה פסוקים] מפני שבגמ' [איתא], דהמפטיר פחות מכל עליות, ונותנין גם לקטן, ומפני חשיבות העניויות, לכך הרימו את בעל המפטיר (= שקוראים לו כל עליית שביעי, ופרשה שלמה) כמו שאר עליות.

שפתי צדיק עקב אות ד'

על ידי ענוה זוכין להשפעה וברכה

בשרש הקדושה כל מה שהאדם הוא יותר שפל בעיניו, ומכיר יותר חסרונותיו, זה עיקר המכוון, ומזה נמשך לו באמת כל השפעות הטובות, וזה נרמז בסדרה זו "והיה עקב תשמעון" שמלת 'עקב' מורה על תכלית השפלות, ומזה נמשך כל ההשפעות הנפרטים אחר כך, "ואהבך וברכך והרבך" כי עיקר שרש קדושת ישראל הוא הענוה והשפלות, כמ"ש "לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם, ויבחר בכם, כי אתם המעט מכל העמים", וידוע אמרם ז"ל (במד"ת בס' זו) 'בזכות שאתם ממעטים עצמיכם לפני', וזהו "וברכך והרבך" שלכאורה לא יובן סדר הלשון, לאחר שנאמר "וברכך" מהו עוד "והרבך" אך הענין כמ"ש "והיה ראשיתך מצער, ואחריתך ישגה מאוד" והיינו כי העיקר הוא מה שאנחנו בבחינת השפלות באמת, מזה נמשך שאנחנו בתכלית הגדלות.

אמרי אמת, לובלין, תרכ"ה

שבעא דנחמתא

סדר הנחמות בתחילה ע"י הנביאים

ואח"כ על ידו ית' בעצמו

תקנו לומר בתחלת הפטרות הנחמות, נחמו נחמו עמי, כלומר שהקב"ה אמר

³⁴ וראה שם עוד: סיבת הענוה היא ידיעת יראת השם, וביותר שהאדם הוא גדול והוא חכם ומבין, ביותר הוא עניו. ולפי גדולתו ענותנותו, כי ביותר שהאדם משיג, הוא משיג שאינו יכול להשיג, כמו שאמרו תכלית מה שנדע הוא שלא נדעך... ומאחר שמדת הענוה מורה על גדולתו יתברך, על כן הש"י משרה שכינתו על שפל רוח, מאחר שיש לו ידיעה מה בגדולתו יתברך. ואפילו מי שאינו בר הכי שיוכל להשיג מה בהשגות העליונות, רק הוא עני ושפל רוח, איש כזה זוכר יותר בהש"י ובוטח עליו מאיש עשיר, על כן הש"י משרה שכינתו עליו.

לנביאים נחמו נחמו עמי. על זה משיבה כנסת ישראל: ותאמר ציון עזבני ה'. כלומר איני מתפייסת מנחמת הנביאים. ואומר עורי עורי, לבשי עוז זרוע ה', עורי כימי קדם. ובמקומות שמפטירין במקום ההפטרה זו, עניה סוערה לא רוחמה, כלומר הנביאים חוזרין ואומרים לפני הקב"ה, הנה כנסת ישראל לא נתפייסה בתנחומין שלנו, על זה חוזר הקב"ה ואומר, אנכי אנכי הוא מנחמכם. ואומר עוד, רני עקרה לא ילדה ואומר קומי אורי כי בא אורך. על זה משיבה כנסת ישראל, שוש אשיש בה', כלומר, עתה יש לי לשוש ולשמות, תגל נפשי באלהי כי הלבישני בגדי ישע וגו'.

אבודרהם סדר הפרשיות וההפטרות

בימים האלו של סוף השנה מתקבצים כל המוחות

השבתות האלו הם הכנה לראש השנה! כדכתיב (ישעיה מ, ג), "קול קורא במדבר וגו' ישרו בערבה, מסילה לאלוקינו", שיהיה דרך כבושה עד לאלקים "גלייך צום אייבערשטען", [= ליישר מסילה, ישירות אל הבורא] שלא יהיה בינתיים שום עקש ופתלתול.

והנה בראש השנה אומרים 'היום הרת עולם', שהוא התחלה להעולם, וקודם לזה הוא סוף העולם, וכמו שלפני הפטירה מתחזקים כל כוחות הגוף להחזיק החיות, כן צריכים לקבץ באלו הזמנים כל הכוחות, להחזיק החיות של כל העולם, כדכתיב (שם, ר-ח) "כל הבשר חציר, יבש חציר נבל ציץ" וגו' רק "דבר אלוקינו יקום לעולם", הדבר אלוקים "דעם אייבערשטענס ווראט", הוא יקום לעולם - "דערהאלט די וועלט", [= הדיבור האלוקי, הוא שמקיים ומחזיק את העולם] וזה הוא הכח של ה'שבעה נחמות'! ובלי זה לא היה העולם יכול להתקיים...

35 חשבה לטובה, אלכסנדר, ואתחנן

בסדרא זו משבעא דנחמתא השפעות ברכה וישועה

כבר מילתינו אמורה בזה שהשבעה שבועות של שבועות שבין פסח לעצרת, שאנו סופרים ומבררים עצמינו בהז' מדות הק' לבא אל קבלת התורה, כמו"כ בשבעה שבועות אלו אנו מתעוררים בתיקון ז' המדות לבא לקבלת התורה מחדש, בהלוחות שניות, אמנם ענין השבעה שבועות שבין פסח לעצרת הוא השפע מעילא לתתא, והתיקון המדות שבשבעה שבועות אלו הם מתתא לעילא,

35 עיין עוד מה שכתב הגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין בספרו רסיסי לילה אות מה' זל"ק: ענין סיום השנה בתלת דפורענותא ושבע דנחמתא, שמפטירין בעשר שבתות אחרונים, דכל שנה שהיא סיום הקומה שלימה, וזמן של כלל הבריאה שהיא 'כברייטו של עולם, ברישא חשוכא והדר נהורא' (שבת עז:)...כשעומד על דברי תורה אחר שנכשל, אז מבין איך המכשול היה בו צורך וסיבה לזה. וזהו הנחמה לפורעניות, ששורש לשון נחמה כמו (שמות לב, יד) "וינחם" וגו' שהוא לשון 'חרטה'...וזה כשנתברר לו אחר כך שלא היה כלל פורעניות מעולם, ובחינם נצטער.

וראה עוד בספר אורח לחיים, זלאטשאב עקב: בריאת עולמות עולם שנה נפש (ספר יצירה פ"ה מ"ז), וכל אחת הוא בבחי' קומה שלימה, וכן השנה הוא בבחי' קומה, וראש השנה הוא בחי' ראש, פסח וסוכות בחי' תרין דרועין, שבועות בחי' גוף, חנוכה ופורים הם נצח והוד.

כי ענין שפע המתן תורה בחג השבועות בלוחות הראשונות, היה מרצונו ית' אחר יציאת מצרים להופיע לנו התגלות חדש שלא היה עוד כמוהו, והיה רק משרש חסדיו יתברך בבחי' אתערותא דלעילא, וממילא כל ההכנה בבירורי המדות הק' בז' השבועות המה ג"כ רק בבחי' אתערותא דלעילא, ואח"כ אחר נתינת התורה והוה מה דהוה ונשברו הלוחות, בכדי שנוכח לקבלת הלוחות השניות על ידי ההשתוקקות וההשתדלות מצדינו, בבחי' אתערותא דלתתא. ממילא התיקון של ז' שבועות האלו הוא ג"כ מתתא לעילא, וממילא הסדרא הזו פרשת עקב הוא בזמן תיקון היסוד ולזה נקראת עקב, כי עיקר יסוד האדם אשר כולו נשען עליו הוא העקב, ומקדושה זו נמשך כל השפעות הברכות הנפרטים בסדרא זו "ואהבך וברכך והרבך" וכו'.

אמרי אמת לובלין תרכ"ה

גם הנחמה והמתקת הדינים

מתעלים מעט מעט

"ונשל ה' אלקיך את הגוים האל מפניך, מעט מעט" ... יש לומר שנרמז כאן הענין האמיתי דירושת הארץ בכל זמן, על כל פנים בכה, אף בהיותנו בגלות, והיינו הענין דז' נחמתות, הבאים אחר הג' דפרענותא, שהוא כעין חזרה לארצינו בכל שנה בכח על כל פנים, ממה שירדנו וגלינו מארצינו בכח בכל שנה, בג' דפרענותא הקודמין הנ"ל. והוא דהנה באמת יש להבין אהא דמבואר (עי' בני יששכר תמוז אב, ד', ו') דעיקר ההמתקה והנחמה הוא רק באותן דבאלול עיי"ש, כאשר באמת נמשכין הנחמות עד סוף אלול. הלא יותר טוב היה לכאורה לנחם אותנו כל הנחמות, אף הנחמות דימי אלול, תיכף עבור הג' דפרענותא הנ"ל, דהלא מדה טובה מרובה הוא בכל הענינים (סוטה יא.), והוא דבר שראוי להתבונן בו לפענ"ד.

והנה עלה לפענ"ד בדרך אפשר, שהוא כעין המבואר בהכוונות דבין יוה"כ לסוכות, (פרי עץ חיים שער חג הסוכות פרק א') שהתחלת החסדים לכנוס הוא מתתא לעילא, עד שביום האחרון הוא יום הא' דסוכות, נכנס החסד היותר גדול, כי אם בהיפוך אזי מרוב גבורות דמקודם, היה נתבטל אף החסד היותר גדול, וא"כ אף אם יכנסו אח"כ שאר החסדים הקטנים ממנו, לא היה מועיל.

וכמו כן יש לומר גם כאן, שאם היה נכנס הנחמתין דאלול תיכף אחר בין המצרים, אזי מרוב תקיפין דדינין דימים הנזכר, היו כולם בטלים, ושוב לא היה מועיל, אף אחר עבור כל הז' דנחמתות כנ"ל, לכך נכנסין תחלה הנחמתין דימי אב עצמו מקודם, והניחו אחריהם ברכה, דבחינה הרשימא על כל פנים כנ"ל, ואח"כ כשנכנסו שאר הנחמות בימי הרצון דאלול, שהם הנחמות היותר גדולים ודאי בלתי ספק לאשר שימי רצון הם...

ומעתה זה הוא הענין דפרשתינו עקב, נחמה ב', "ונשל ד' אלקיך את הגוים האל", לשון חוזק דייקא, כטעם (יחזקאל יז, יג) "את אילי הארץ" כנודע, "מפניך מעט מעט", באמצעות המשך דאב לאט לאט, אבל "לא תוכל בלותם מהר", היינו שתיכף אחר יומין תקיפין דדינא דבין המצרים, יבואו ויחולו ימי הרצון דאלול תיכף, כדי לגרש תיכף בפעם אחת את כל בחינת הסט"א אשר היו גוברין ביומין

דדינא הנזכר, וזה "לא תוכל" דייקא, שכן הוא רומז על אלול, כי כן נוטריקון ד'תוכל' הוא (דברים ו, כה) ו'צדקה ת'היה ל'נו כ', שהוא הצירוף דחודש אלול.

צבי לצדיק עקב 36

במה השבתות דנחמתא מתהפך משפט הדינים שנתעוררו
ומתעלים להופעת מלכותו ית' בר"ה

קבעו חז"ל לקרות הנחמות בהפטרות, בשבע שבתות שבין תשעה באב לר"ה, וקראו אותם בשם 'שבעה דנחמתא'. ואם כן השבתות מסייעים לישראל שיהיה להם נחמה, ויתעלו מדין ועונש שנשפך עליהם בעונם, למשפט דלמעלה של ראש השנה... שיתחדש מחדש אור מלכותו על העולם הזה. ומניין לנו הכח הזה לעורר רחמים בדין, והוא רק מכה שאנו מבינים בשבע שבתות שמפטירין בהם הנחמות, ומסייעים לנו שיתנהג עמנו הכח וקדושה שיש בהשבע שבתות אלו, שיוגבה ה' צבאות במשפט וגו', להביאם אל ר"ה, אף שקבלנו את המשפט, ולקיננו בכפלים בט' באב. וכמו השבע שבתות שבין יציאת מצרים לזמן מתן תורתנו שאנו סופרים, מסייע לנו להשיג מחדש בכל שנה אור תורתו, כן מסייע לנו השבעה שבתות מט' באב משפט תחתון, לר"ה שהוא משפט עליון, שהופך מידת הדין למידת רחמים.

ועל כן שפיר שמצות קלות שאדם דש בעקביו, נקראו בתורה בשם 'משפטים', להורות שזכות שמירת השבתות אף במצות קלות שאדם דש בעקביו בשבת, מעלה ומנהיג אותנו להתנהג ממשפט התחתון למשפט עליון, שהוא מלא רחמים. והשי"ת יעשה אותנו לבריה חדשה בר"ה, ויחדש מלכותו עלינו... שהשי"ת לא סר אור קדושתו מעלינו בשבתות אלו.

מדרכי משה פילוב עקב

אצל בני עליה

כבר בימי אב יש התעוררות לימי הרצון

סמיכת הפרשה פרשת עקב, דכתיב בסיום הפרשה (יא, כה) "פחדכם ומוראכם יתן ד' אלקיכם, על פני כל הארץ אשר תדרכו בה כאשר דבר לכם", ומתחיל תיכף פרשת "ראה אנכי נתן לפניכם היום" וכו', דהנה כל זה מה שאנחנו עושין פעולה לעורר בחינת יראה באלול, קודם ראש השנה כנ"ל, הוא רק לאנשים פשוטים, אבל בני עליה מזרזין ומקדימין עצמן לעורר לבם ליראה קודם אלול, עוד סוף אב, קודם התחלת הימי הרצון המוכנים לתשובה שהם ימי אלול כנודע (עי' אגרא דכלה פרשת דברים ד"ה אריה), כי כמו שימי אלול הוא התעוררות להימים הקדושים הנוראים דתשרי, להאנשים הפשוטים, כן סופן דימי אב הוא התעוררות

36 וראה בספר מאור ושמש, רמזי ט"ו אב ד"ה אמר, שמבאר כדברים הנ"ל על טו' באב: איתא בספר מחברת הקודש: מה חמשה עשר בשבט, יגיד עליו ריעו חמשה עשר באב, ודברים אלו צריכים ביאור. ויראה לרמז בזה, כי הנה החודש אב תחלתו קשה עד אחר ט' באב, ובשבת נחמו הגם שהחשבות חלף והלך לו, האורות אין מתחילין להתנוצץ עד טו' בו... וצריכין אנו להמשיך אורות העליונים מעט מעט, כמי שישב במערה כמה זמנים, באם פתאום יצא מן המערה לאור השמש בצהרים, ישחית מאור עיניו, שלא יוכל לסבול את האור כי יהל, רק צריך להרגיל את עצמו מעט מעט עם האור, כן הדברים ההוא שתמוז וחצי אב הוא עת התגברות הדינין והעולם חשך בעדם, ובטו' באב מתחילין האורות להתנוצץ, וצריכים אנו להמשיכן מעט מעט עד שנסיר כל המסכים המבדילים.

להימני הרצון דאלול לבני העליה כידוע לכל, ומה גם אחר שכבר מתחילין להזכיר אלול והיינו כשמברכין אלול, אזי בודאי מי שדעתו רחבה ויודע מדע, מתחיל לפשפש במעשיו ולעורר עצמו לתשובה לשימה כנודע לכל בר בי רב, ומעתה אחר שקורין פרשת עקב סוף ימי אב, ולפעמים מברכין אלול, בו בשבת ההוא עצמו כנודע, לכן שפיר מסיים הסדרה הלזו "פחדכם ומוראכם יתן ד' אלקיכם על פני כל הארץ" וכו' דייקא, שהוא לשון רצון כמאמרם ז"ל (בר"ר ה, ח) למה נקרא שמה ארץ, שרצתה לעשות רצון קונה כנודע, וזה הוא ג"כ "על פני" דייקא, שהוא לישראל דאקדומי כמאמרם ז"ל (עי' פסחים ז:) כידוע, והיינו נתינת פחד ומורא קודם התחלת ימי אלול, ימי הרצון כנזכר, וכאשר "על פני כל הארץ" גימטריא 'שופר', .. שמן הצורך ליתן אל לבו פחד ומורא עוד קודם הימים הללו כנ"ל.

צבי לצדיק, עקב

37

בשבת קל להתברר

ז' דנחמתא... הם כולם הכנה לראש השנה, ש'בתשרי עתידין להגאל' לר' אליעזר, (ר"ה י"א). ולשיטתיה אזיל, דסבירא ליה (סנהדרין צז:) 'אם ישראל עושין תשובה נגאלין', ... ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, ד'אלו ואלו דברי אלהים חיים', דאם חס ושלום לא יעשו תשובה, לא יניחם גם כן השם יתברך, ויגאלו בניסן בחסדו למען שמו. וכשיעשו תשובה אז יהיו נגאלין בתשרי. ועל זה בא ההכנה לזה בעשר שבתות אלו הקודמים, שיברר אדם עצמו בכל העשר מדות על ידי תשובה... ולזה עיקר ההכנה לראש השנה הוא בעשר השבתות, שבנקל בשבת להתברר בכל המדות, עד ראש השנה ואז 'בתשרי עתידין להגאל'.

פרי צדיק, לובלין, פנחס, אות

להערות, מראי מקומות חדשים, תרומות
והנצחות, ניתן לפנות 052-7637540 או
במייל s0527637540@gmail.com
הירשם במייל ו תקבל בל"ג כל שבוע חוברת

³⁷ בספר פניני החסידות לר"ה מביא (מרשימות הרה"ח מוה"ר שלמה זלמן מוזס ז"ל): בימיו האחרונים של הרב הקדוש רבי אליעזר מויזניץ זצ"ל בעל "דמשק אליעזר" והוא שוכב על ערש דוי בירושלים, בקרוהו הצדיקים הקדושים כ"ק אדמו"ר מבעלזא ואחיו רבי מרדכי רוקח מבילגורייא, זצוק"ל, ובתוך השיחה פירש האדמו"ר מבעלזא - בשם הרב הקדוש ר' מרדכי מטשערנאביל זי"ע (מובא בסוף ספר ליקוטי תורה) - את דברי האר"י ז"ל בפיוט של ליל שבת: 'יהא רעוא קמיה דתשרי על עמיה' - שתהיה לרצון לפני הבורא יתברך, העבודה הגדולה של עם ישראל בחודש תשרי. השיב לו רבינו [ר' אליעזר'ל] שאפשר לפרש: 'יהא רעוא קמיה דתשרי' שהרצון יתעורר עוד לפני חודש תשרי על עמו, כלומר עוד בימי הרחמים והרצון בחודש אלול, חודש הרחמים ונהנה מזה מאד האדמו"ר מבעלזא, ואמר כי הוא פירוש נכון.